Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ.
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 280 (16803) | 1984 оной декабриин 6, четверг | Сэн 3 мүнгэн.

...НСО АНХАРАЛ

...бэлжэлгэ — бүгэдын, хүн бүхэнэй хэрэг!

РСФСР-эй арбадахи зарлалай Верховно Соведэй арбадахи сесси

БҮХЫ ЮУМЭ ХҮНЭЙ АША ТУҺАДА

Политическэ ба ажалай ехэ дэбжэлтын оршон байдалда партиин XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлэн, совет хүнүүд арбан нэгэдэхи табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ орохоёо байна. Партиин ЦК-гай октябриин (1984 он) Пленумэй дүнгүүд, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ нүхэр К. У. Черненкын хэлэһэн үгэ, СССР-эй Верховно Соведэй сессиин материалнууд тэдэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ халуунаар һайшаагдана.

Эдэ программын документнүүдые бодото дээрэнь бэелүүлэн, Россиин ажалшад үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ нөөсэнүүдые бэдэрнэ, угтамжын түсэбүүдые, дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абана, үдэр бүхэндэ, час бүхэндэ шэн габьяатайгаар, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлхые оролдоно.

РСФСР-эй экономико болон соёлые саашадань хүгжөөлгын гол асуудалнууд республикын гүрэнэй засагай дээдын зургаанай зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаба.

РСФСР-эй арбадахи зарлалай Верховно Соведэй арбадахи сесси хүдэлмэреэ декабриин 5-да үглөөнэй 10 сагта Кремлиин Ехэ ордон соо эхилбэ.

Нүхэд **К. У. Черненко, Г. А. Алиев, В. И. Воротников, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, В. М. Чебриков, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков** гэгшэдэй ерэжэ һуухадань, депутадууд болон айлшад нэрьемэ, удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтаһан байна.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ **Н. М. Грибачев** сесси нээгээ.

Сессинүүдэй хоорондохи үе соо наһа бараһан депутадууд П. У. Боковой, А. А. Бочварай, А. В. Михалевой, Н. В. Томскиин дурасхаалые сугларагшад һуурнһаа бодожо ёһолбо.

Шэнээр һунгагдаһан депутадуудай эрхэ түлөөлэлгэнүүдые мэдэрхэ тухай мандатна комиссиин элидхэл тушаа тогтоол баталагдан абтана.

Сессиин зүблэхэ зүйл баталагдаба. Тэрээндэ иимэ асуудалнууд ороо гэбэл:

1985 оной РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэб тухай;

1984 оной РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтэ тухай;

1985 оной РСФСР-эй Гүрэнэй бюджет тухай;

1983 оной РСФСР-эй Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай;

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые баталха тухай;

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, РСФСР-эй Госпланай түрүүлэгшэ депутат **Н. И. Маслеников** 1985 оной РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэб, 1984 оной түсэбэй дүүргэлтэ тухай элидхэбэ.

Удаань РСФСР-эй финансын министр депутат **А. А. Бобровников** 1985 оной РСФСР-эй Гүрэнэй бюджет тухай, 1983 оной РСФСР-эй Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай элидхэл хэһэн байгаа.

РСФСР-эй арбадахи зарлалай Верховно Соведэй арбадахи сесси хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр.

(ТАСС).

К. У. ЧЕРНЕНКО А. ХАММЕРТАЙ ХӨӨРЭЛДЭБЭ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненко американ худалдаа наймаанай бүлэгөөрхидэй элитэ мэдээжэ түлөөлэгшэ — «Оксидентал петролеум корпорейшн» компаниин директорнүүдэй соведэй президент, түрүүлэгшэ Арманд Хаммертай декабриин 4-дэ уулзаба.

К. Марксын болон В. И. Ленинэй гар бэшэгүүдые оложо, Советскэ Союзда бэлэг болгон дамжуулһанайнь түлөө К. У. Черненко А. Хаммерта баяр баясхалан хүргөө. Хүн түрэлтэнэй эдэ агууехэ оюун ухаатадай ажал ябуулга тухай хөөрэһэн бүхы юумэн совет хүнүүдтэ үнэтэй сэнтэй юм гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Совет-американ харилсаанай мүнөөнэй хангалтагүй байдалда хабаатай, тэрэниие һайжаруулха харгы замууд тухай асуудалнуудта хөөрэлдөөнэй үедэ гол анхарал хандуулагдаһан байгаа. Энэ харилсаае гүримшүүлэн һайжаруулхые США-гай худалдаа наймаанай бүлэгөөрхид хүсэнэ гэжэ А. Хаммер тэмдэглээ.

Нэгэ нэгэеэ хүндэлһэнэй, бэе бэеынгээ аша туһые хараада абаһанай үндэһөөр, Америкын Холбоото Штадуудтай адли тэгшэ, һайн харилсаа холбоо тогтоохо гэһэн хараа шэглэлээ Советскэ Союз залан сэхээр бэелүүлнэ гэжэ К. У. Черненко мэдүүлбэ. Хэрбээ энэ замдахи бэрхэшээл түбэгүүдэй усадхагдаад байгаа гээшэ һаань, бүхы асуудалнуудаар, тэрэ тоодо худалдаа наймаанай-экономическа асуудалаар али алинлань ашатай туһатай холбоо барисаагаа хүгжөөхын түлөө СССР тэмсэнэ.

А. Хаммер совет хараа бодолые ойлгожо байһанаа мэдүүлээд, совет-американ харилсаае һайжаруулха хэрэгтэ өөрынгөө хубитые оруулха хүсэлэнтэй байһанаа батадхаба.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагша А. М. Александров хөөрэлдөөндэ хабаадаһан байна.

(ТАСС).

РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭИ ПРЕЗИДИУМДЭ

СОВЕДҮҮДЭЙ ХҮДЭЛМЭРИИЕ НАРИЖУУЛАН ҺАЙЖАРУУЛХА

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ээлжээтэ заседани декабриин 4-дэ болобо. РСФСР-эй арбадахи зарлалай Верховно Соведэй арбадахи сессиие үнгэргэлгэтэй холбоотой асуудалнуудые тэрэ хаража үзэһэн, болохо сессиин зүблэхэ зүйлэй асуудалнууд болон хүдэлмэриин гурим тухай дурадхалнуудые зүбшэн хэлсэжэ, һайшааһан байна.

«РСФСР-эй арадай депутадуудай районно Совет тухай» РСФСР-эй Хуулиие бэелүүлхэ талаар Тамбовско областиин арадай депутадуудай Жердевскэ районно Соведэй хүдэлмэри тухай асуудал Президиум зүбшэн хэлсэбэ. РСФСР-эй Хууляар олгогдоһон этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдые бэелүүлэн, партийна органуудай хүтэлбэри доро партиин XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар районно Совет эдэбхитэй хүдэлмэри ябуулна гэжэ тэмдэглэгдэһэн байна.

Өөһэдынгөө харьяата газар дээрэ экономическа болон социальна комплексно хүгжэлтые хангаха асуудалнууд районно Соведэй гол анхаралда байдаг. Түсэблэлгын, бюджетно-финансова хүдэлмэриин, тааралдуулан хүтэлбэрилгын ба хиналтын ажал ябуулгын талаар этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдые бэелүүлгэдэ шухала удха шанар олгогдодог.

Илангаяа хүдөө нютагуудта гэр байрын, социально-соёлой болон коммунально-ажаһуудалай барилга тухай районно Совет, тэрэнэй гүйсэдхэхэ комитет болон саг үргэлжын комиссинууд анхарал оролдолго гаргадаг. Хүн зоной дунда ябуулагдадаг политико-хүмүүжүүлгын ба соёлой-ниитэ хүдэлмэриие нарижуулан һайжаруулдаг, гүрэнэй ба ажалай журам бэхижүүлхэ, хуули эбдэлгэтэй тэмсэл шангадхаха талаар хэмжээнүүдые абадаг юм.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар бэелүүлгэдэ ажалшадые элсүүлхэ талаар эмхидхэлэй болон политико-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие шангадхаха, гүрэнэй, ажахын ба социально-соёлой байгуулалтын талаар Хууляар олгогдоһон этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдые бүри хүсэдөөр хэрэглэхэ гэжэ арадай депутадуудай Жердевскэ районно Соведые Верховно Соведэй Президиум өөрынгөө тогтоолоор уялгалба.

Президиум зарим бусад асуудалнуудые баһа хаража үзэбэ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо О. П. Колчина заседаниие хүтэлөө.

(ТАСС).

РЕСПУБЛИКЫМНАЙ АЖАЛАЙ ҮДЭР

САГЫЕ АХИГШАД

Оёдолой үйлэдбэриин «Туяана» нэгэдэлдэ ажалладаг Екатерина Романовна Николаева, Долгор Цыбикжаповна Доржиева, Мария Васильевна Шекмина гэгшэдые арбан нэгэдэхи табан жэлэйнгээ дүрбэдэхи жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэһэнтэйнь дашарамдуулан, сугтаа ажалладаг нүхэдынь халуунаар амаршалба.

Тиихэдэ оёдолшод Любовь Иосифовна Комиссарчук, Дарья Васильевна Собенникова гэгшэд 5 жэлэйнгээ даабаринуудые сүм дүүргэжэ, бүришье ехэ амжалта түйлахнхай. Энэ ажалша коллективтэ 10 гаран хүдэлмэрилэгшэд XII табан жэлэй тоосоогоор ажалладаг болобо.

Байгша ондо нэгэдэлэй коллективэй амжалтануудта баясамаар. Продукци худалдаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар 10 һарын даабари үлүүлэн дүүргэгдээ. Жэлэй эхинһээ хойшо эндэ шэнэ 16 модель гэхэ гү, али шэнэ түхэлэй хубсаһан оёгдодог болонхой.

Л. БУДАЖАПОВА.

Зэдын районой хүдөө ажахын түрүүшүүлэй дунда хубиингаа табан жэлэй даабариие дүүргэгшэд олошоржо байна. Тэдэнэй нэгэн «Заречный» совхозой дүй дүршэлтэй һаалишан Цырен-Ханда Мункуева болоно. 1985 оной тоосоогоор хүдэлхэ зуураа, энэ нүхэрнай үбэлэй һарануудта зунайхиһаа дутуугүй ехэ һү һаана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ц-Х. Мункуева.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ШУБУУШАД ГАБЬЯАТАЙ

«Забайкалец» совхозой дүршэлтэй шубуушан Анна Феофановна Антоновагай даадаг коллектив эмэ нугаһадые харууһалдаг юм. Тэрэнэй хүтэлбэри доро шубуу үсхэбэрилэгшэд Н. А. Маковеева, М. С. Овчинникова, М. Е. Яковлева гэгшэд хүдэлдэг. Эдэнэр түрүүшынгээ жэлдэ ажаллажа байгаа бэшэ хадаа бултадаа нэгэ бүлэ шэнгеэр, бэе бэедээ хамһалсадаг, туһалалсадаг заншалтай. Иимэл хадаа тус звеногойхид жэл бүхэндэ амжалта түйлана.

Тэдэнэр байгшашье ониие һайн үрэ дүнгүүдтэйгээр түгэсхэжэ байна. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ совхозой фермын шубуушад 238,3 мянган үндэгэ абаха түсэбтэй һаа, харин мүнөө арбан һарын дүнгөөр эдэнэр дүн хамта 336,0 мянган үндэгэ суглуулаа гэхэ гү, али түсэбөө 112,6 процент бэелүүлжэ шадаа. Ондоогоор хэлэхэдэ, нугаһан бүхэнһөө дундаа зэргээр 92 үндэгэ абтаха байбал, харин тэрэнь 11,6 үндэгөөр үлүүлэгдээ.

Ю. ФОКИН.

Мухар-Шэбэрэй район.

1985 ОНОЙ ТООСООГООР

Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводто арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбтэ даабариие сүм дүүргэһэн хүдэлмэришэд олошорно.

Эндэхи якорна цехэй түрүү хүдэлмэришэн В. Батюков табан жэлэйнгээ даабариие амжалтатайгаар дүүргэһэн тухайгаа элидхэбэ. Ажалай үдэрые бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэһэнэй, мэргэжэлээ саг үргэлжэ дээшэлүүлһэнэй ашаар тэрэ энэ амжалта түйлаа гэжэ тэмдэглэлтэй.

Табан жэлэй даабариие болзорһоонь урид дүүргэхэ гэһэн үүсхэл завод дотор үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Энэ үүсхэл дэмжэгшэ механическа цехэй Валентина Михайловна Торгашовагай толгойлдог слесарьнүүдэй бригада 1985 оной июнь һарын тоосоогоор ажаллана.

А. ДАШИДОНДОКОВ.

Нүхэр ДОЛГИХ Владимир Ивановичта

Түрэһөөр 60 наһатай болоһонтойтнай дашарамдуулан, КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет Таниие халуунаар амаршална.

Манай партиин, совет арадай аша туһада, коммунизмын илан мандахын аша туһада ута наһа наһалхыетнай, элүүр энхэ ябахыетнай, саашадаа үрэ түгэсөөр ажаллахыетнай Танда, Владимир Иванович, хүсэнэбди.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ | СССР-эй Верховно СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМ | СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ

УКАЗ

СОЦИАЛИС АЖАЛАЙ ГЕРОЙ НҮХЭР В. И. ДОЛГИХЫЕ ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНООР, «ХАДУУР БА БАЛТА» ГЭЖЭ ХОЁРДОХИ АЛТАН МЕДАЛЯАР ШАГНАХА ТУХАЙ

Коммунис партиин болон Совет гүрэнэй үмэнэ ехэ габьяатай байһанайнь түлөө, түрэһөөр 60 наһатай болоһонтойнь дашарамдуулан, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Социалис Ажалай Герой нүхэр **Долгих** Владимир Ивановичые Ленинэй орденоор, «Хадуур ба Балта» гэжэ хоёрдохи алтан медаляар шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **К. ЧЕРНЕНКО.**

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь **Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.**

Москва, Кремль.
1984 оной декабриин 4.

...ТУЙЛАЛТАНУУДАЙ БА ИЛАЛТАНУУДАЙ ХҮГЖЭМ

РСФСР-эй композиторнуудай V съезд нээгдэбэ

...ба арадай урда ...түлөө ехэ ...байһанаа мэдэ... ажалтай интел... партиин саг үр... оролдолгоор ...Россин Федера... композиторнуудай V ...легадууд Москва... Декабриин 4-дэ ...Соведүүдэй бай... залда тэрэ нээг... үнгэрһэн табан ...ябуулгын дүн... ...лхо, республикын ...соёл культурые саа... хүгжөөхэ замуудые ...байна.

В. И. Воротников, П. Н. Демичев, партийна, совет, профсоюзай организацинуудай, зохёохы ажалтанай холбоонуудай, ажалша коллективүүдэй түлөөлэгшэд съездын хүдэлмэридэ хабаадана.

Нүхэр К. У. Черненко түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гай Политбюроһоо бүридэһэн хүндэтэ президиум ехэ зоригжолтойгоор һунгагдаһан байгаа.

РСФСР-эй Композиторнуудай холбооной правлениин түрүүлэгшэ Р. К. Щедрин тоосоото элидхэл хэбэ.

Манай орон дотор соёлой, искусствын хүгжэлтэ бүгэдэ арадай, гүрэнэй хэрэг болоһоор үнинэй гэжэ тэрэ хэлэбэ. СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин ойн баярай пленум энээн тухай дахин һануулаа. Тэрээн дээрэ нүхэр К. У. Черненкын хэлэһэн үгэ манай зохёохы бүхы интеллигенциие зоригжуулһан байгаа. Совет искусствын ажал ябуулагшадай бэелүүлхэ гол зорилгонууд тэрээн дотор найруулагдаа гээшэ. КПСС-эй XXVI съездын, Центральна Комитедэй июниин (1983 он) болон удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдтэ түшэглэн, Россин хүгжэмшэд совет арадай түйлалтануудай эршэ дэлисые, тэдэнэрэй оюун ухаанай байдалые зохёолнуудтаа бүхы талаарнь харуулхые оролдодог.

Октябриин ашаар мүндэлһэн оронэй баатар габьяата түүхэтэй холбоотой темэнүүдые харуулха талаар Россин композиторнууд хараа байса амжалтануудые түйлаһан байна. Ленин тухай хүгжэмтэ зохёолнууд жэлһээ жэлдэ нэмээгдэнэ.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Е. М. Чехарин съезд дээрэ үгэ хэлэбэ. РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ба Министрнүүдэй Соведэй даалгабаряар Россин Федерациин олон үндэһэ яһатанай хүгжэмтэ искусствын түлөөлэгшэдые тэрэ үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, манай агууехэ Эхэ оронэй үмэнэ шэнэ амжалтануудые түйлахыень хүсэбэ. Республиканска, хизаарай болон областной композиторнуудай эмхинүүдэй түлөөлэгшэд элидхэл тушаа үгэ хэлээ.

Съезд хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлһээр.

(ТАСС).

СОВЕДҮҮДЭЙ ХҮДЭЛМЭРИ

ХАРЮУСАЛГААЯА МЭДЭРЭН...

«Арадай депутадуудай Соведүүдэй хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха тухай» КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1984 он) Пленумэй тогтоол бидэнэй урда шэнэ зорилгонуудые хараалжа, ажал ябуулгынгаа зарим талануудые шэнээр хаража үзэхэ эрилтэ табина. Манай нютагай Совет өөрынгөө харьяата предприяти, организацинуудай экономико, Галуута-Нуур тосхоной социальна хүгжэлтын асуудалнуудые бүри һайнаар шиидхэхэ, хүдэлмэриеэ тодорхойгоор ябуулха гэжэ оролдодог гээшэ.

Үйлэдбэриин түсэбүүдые заатагүй бэелүүлхэ хэрэгые саг үргэлжэ хараадаа абан, Соведэй депутадууд, эдэбхитэд ажалша коллективүүдэй дунда эмхидхэлэй болон ойлгуулламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха зорилго табидаг байна. Манай тосхоной промышленна предприятинуудай коллективүүд энэ жэлдэ зарим тэды амжалтануудые түйлаба. Түмэр замай Галуута-Нуурай депогой коллектив арбан һарын түсэбтэ даабариие амжалтатайгаар бэелүүлжэ, ажалай бүтээсэ 1,5 процентээр дээшэлүүлээ. Тэрэшэлэн станциин коллектив арадай ажахын ашаа зөөлгые түргэдхэхэ, вагонуудай миин зогсолгын сагые хороохо талаар норматив-на даабаряа дүүргэжэ шадаа. һэльбэгдэн заһабарилагдаһан поездын, мүн ПЧ-14 болон ШЧ-19-нэй албанай хүдэлмэришэд түмэр зам дээрэ гэмтэлгэ усалталгаһаа һэргылхэ хүдэлмэри эрхим һайнаар табинхай. Поселково Соведэй харьяата Сэлэнгын леспромхозой, Галуута-Нуурай оньһожоруулагдамал модоной ажахын коллективүүд арбан һарын түсэбтэ даабаринуудые сүм бэелүүлһэн тухайгаа Агуу Октябриин ойн һайндэртэ элидхээ һэн. Ажалай бүтээсые түсэбһөө гадуур нэгэ процентээр дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэнгые 0,5 процентээр нэмэжэ, хямдаруулха талаар даабаринуудые дүүргэхэ асуудалнууд поссоведэй сесси дээрэ тусхайтаар харагдаһан байгаа. Жэлэй дүүрэхэдэ, энэ асуудалые сесси дээрээ дахинаа зүбшэн хэлсэжэ, дүнгүүдыень согсолхо гэжэ хараалнабди. Нютагай Соведэй үйлэдбэриин талаар саг үргэлжын комисси промышленна предприятинуудай хүдэлмэриие горитой һайнаар хинан шалгаха, шухала асуудалнуудые шиидхэхэдэнь, туһаламжа үзүүлхэ гэжэ оролдоно.

Жэшээлхэдэ, нэгэ үедэ Сэлэнгын леспромхоздо ажалай журамай һула байһан, ажаһуудалай эд хэрэгсэлнүүдые ехээр бүтээн гаргаха талаар хэмжээнүүдые абаагүй дээрэһээ нёдондо жэлэй түсэб дүүргэжэ шадаагүй һэн. Энэ асуудал түрүүшээр саг үргэлжын комиссиин, удаань гүйсэдкомой заседани дээрэ зүбшэгдэн хэлсэгдэжэ, хүтэлбэрилэгшэдэйнь урда шанга эрилтэ табигдаа юм. Леспромхоздо мэргэжэлтэй хүдэлмэришэд томилогдожо, модо болбосоруулдаг шэнэ цех ашаглалгада оруулагдаа бэлэй.

Түсэбтэ даабаринуудые дүүргэхэ талаар анхарал оролдолго гаргаха зуураа, хүнүүдэй ажалай ба ажаһуудалай эрхэ байдалые һайжаруулха гэжэ эрмэлзэнэбди. Байрын гэрнүүдые барилга хадаа манай хараа түсэбүүд соо шухала һуури эзэлдэг. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй эхинһээ хойшо манай тосхондо байрын хорин гэр ашаглалгада оруулагдаһан байна. Эдэ байрануудай олонхинь уураар дулаасуулагдана.

Һунгагшадай захяануудые бэелүүлэн, пекарни, мүн бензинэй станци баригдаа. Тэрэшэлэн Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулха тухайгаа мэдүүлһэн түмэр замай дистанциин коллектив, Сэлэнгын леспромхозой ажалшад өөһэдөө гахай үсхэбэрилхэ, шахан таргалуулха комплекснуудые бариа юм.

Галуута-Нуур тосхоноо болбосон түхэлтэй болгохо талаар хэмжээнүүд абтана. Тусхай завод баригдажа, тосхоной гол үйлсэнүүд, түбэй талмай, вокзалай оршон тойронхи талмай, зүргэнүүд асфальтаар хушагдажа эхилбэ. Түмэр замай дистанциин коллектив зарим үйлсэнүүдтэ, мүн нуурай эрьедэ модо, һөөгүүдые тариба. Тосхоноо ногооруулха хэрэгтэ олониитэ эдэбхитэйгээр хабаадана гэжэ тэмдэглэлтэй.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые, табан жэлэй түсэбүүдые дүүргэлгэдэ Галуута-Нуурай ажалша коллективүүдэй ехэхэн хубитаяа оруулһанайнь түлөө манай поселково Совет РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугаар шагнагдаа бэлэй. Энэ ушарынь манай саашадаа бүри һайнаар ажаллаха урма зориг бадаргаа. Экономическа болон социальна хүгжэлтые комплексноор эрхилхэ талаар арадай депутадуудай поселково Совет харюусалгаяа мэдэржэ, олониитые эдэбхитэйгээр хабаадуулха гэжэ оролдоно. Конституциин ёһоор Соведүүдтэ олгогдоһон эрхэ түлөөлэлгэеэ шадамараар хэрэглэхын тула имагтал арад зондо түшэглэн ажалаа ябуулха ёһотой гээшэбди. Нэн түрүүн Соведэй сессинүүдэй, саг үргэлжын комиссинууд хүдэлмэриингөө ашаг үрые улам дээшэлүүлхые оролдонобди. Соведэй баталан абаһан шиидхэбэринүүдые бэелүүлгые хинан шалгажа, харюусалгата нюурнуудай тоосоое саг үргэлжэ удаадахи сесси гү, али комиссиин заседани дээрэ шагнадаг гуримтай болонхойбди. Эдэбхитэйгээр, аша үрэтэйгөөр ажалладаг депутадууд манай Соведтэ олон юм. Локомотивна депогой тепловозой машинист Н. С. Яншин, түмэр замай хэлхээ холбооной ба дохёогой дистанциин электромеханик А. А. Рябов, депогой слесарь С. Б. Дашинимаев болон бусад ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, һунгагшадайнгаа дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулна.

Ниитын ажабайдалай шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ, ажалшадай эдэбхи үүсхэлые али болохоор бадаруулхаһаа шухала зорилго мүнөө засаг түрын нютагай органуудай урда байхагүй гэжэ һанагдана. Тиимэһээ Соведэй ажал ябуулгые КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1984 он) Пленумэй табиһан шиидхэбэринүүдтэй тааралдуулан, ажахынуудай, предприятинууд болон организацинуудай ажал ябуулгые улам һайжаруулхын тула саашадаа эрилтэнүүдээ үшөөл шангадхаха ёһотойбди.

А. ИГНАТЬЕВ,
Сэлэнгын районой Галуута-Нуурай поссоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

ДЕПУТАТ — АРАДАЙ ТҮЛӨӨЛЭГШЭ

ЭРМЭЛЗЭЛ

— Галина Павловнае хаанаһаа олохоб? Ажал хэрэг тухайнь хөөрэлдэхэ һанаатай һэм, — гэжэ асуухадамни, совхозой партбюрогой секретарь Петр Хуриганович Степанов:

— Тээ тэрэ комплексдо ошоод үзэгты. Даб дээрэ олохонь бэрхэшье байжа болохо, — гэжэ уридшалан һануулба.

Үнэхөөрөөшье, Галина Павловнае олохонь бэлэн бэшэ байгаа. Ехэ малай, тугалнуудай, бурууннууд ба хашарагуудай байранууд, олон ондоо хашаа хорёонууд барагдаха юм бэшэ. Уулзаһан лэ хүнүүд: «Галина Павловна һаяхан эндэ ороод гараа һэн. Хайшаашье ошоһыень мэдэнэгүйбди»,— гэхэ юм.

Одоошье комплексын саада захада нэгэ хорёо соо хүнүүд сугларанхай, бүлэг мал шэгнэжэ, туха сүлөөгүйхэн байба.

— Сайн байна-а! Заа хэнэй мал мяхаяа ехээр «ургуулба» гээшэб? — гэжэ хүрэжэ ерэһээр асуугдаа һэн.

— Галина Полуяновна Смирновагай хашарагууд бусадһаа дээгүүр татабал даа, — гэжэ Галина Павловна томоотойгоор харюусаадхиба.

Галина Павловна Бухальцева — Тайлсын совхозой мал шахан таргалуулдаг комплексын бригадир юм. Тэрэ тус совхоздо 20 гаран жэлэй саада тээ ажаллахаар ерэһэн намтартай.

— Комплексдо элдэб ажал хэхэ болохош, үшөө һайнаар ажаллаа һаашни, шахан таргалуулгын гүүртэ даалгажа үгэхэбди, — гэжэ совхозой директор тиихэдэ хэлээ һэн. Галя зосоогоо ехэл баярланхай, совхозой комплексдо ажалайнгаа замые эхилһэн юм. Залуу басаган тэндэ ажаллажа байхадаа, дүй дүршэлтэй болоһон малшадай ажал хүдэлмэриин «нюусые» тааха гэжэ оролдодог бэлэй. Тэрэ өөрынгөө мэдэхэгүй юумые аха нүхэдһөө асуухаһаа гадна, түрүү дүй дүршэл тухай газетэ, журналнууд соо толилогдодог материалнуудые шудалдаг байгаа. Олон юумэ мэдэхые оролдодог, урагшаа һанаатай, хүн зонтой хөөрэлдэхэдөө, үгээ ойлгосолдожо ядадаггүй залуу хүдэлмэришэн коллектив соогоо обёоргодонгүй байха аал?

— Галя басагамнай ажалдаа харюусалгатайгаар хандажа, ямаршье даабари саг дарыдань дүүргэхэеэл оролдоно,— гэжэ малшад дундаа хөөрэлдэдэг болобо.

Галина Павловна жэл тухай ажаллаад байхадаа, мал шахан таргалуулдаг комплексын тоо бүридхэгшөөр томилогдобо.

— Тоо бүридхэгшын ажал нилээд хүшэр һэн. Малшан бүхэнэй хэһэн хүдэлмэри, түйлаһан нэмэлтэ шэгнүүрынь, гаргашалагдаһан килограмм тэжээл бүхэниинь—булта тодорхойгоор бэшэгдэһэн байха ёһотой бшуу. Юундэб гэхэдэ, энэнь хүдэлмэришэнэй салин хүлһэнтэй сэхэ холбоотой, — гэжэ Галина Павловна мүнөө дурсан хөөрэдэг.

Тэрэ 5 жэлэй туршада тоо бүридхэгшөөр ажаллаха үедөө ажахын үйлэдбэриин олон орёо асуудалнуудые сүм ойлгожо абаһан байгаа. Ушар тиимэһээ Галина Павловна ажалай бүтээсэ, үйлэдбэрилһэн продукциин өөрынь үнэ сэн, үйлэдбэриин фонд гэхэ мэтэ шухала асуудалнуудые малшадта ойлгуулан тайлбарилжа үгэдэг, хүдөө ажахын литература өөрөө шудалдаг болоо һэн. Малшадай хэнэн, бүтээһэн хүдэлмэриин дүнгүүдые үдэр бүри гаргаха, тэдэ дүнгүүдыень олондо соносхохо, харуулан ойлгуулгын хэрэгсэлнүүдые шэнэлхэ талаар тоо бүридхэгшэ үдэр бүриин оролдолго гаргадаг бэлэй.

...1971 он. Совхозой директор нэгэтэ Г. П. Бухальцевае контородо дуудаба.

— Байза, ямар юумэнэй түлөө ерэхэ гүүлээ гээшэб? һарынгаа тоосоое удааруулаа гэжэ зэмэдэ орохом бэшэ гү? — гэжэ шэбшэжэл ябаһаар, директорэй кабинет соо сэхэ орошобо.

Тэрэ үедэ совхозой директор байһан С. Т. Крылов гараа үгэжэ мэндэшэлсээд, ажал хэрэг тухайнь хэдэ хэдэн хүряангы асуудал табиба. Ямар дутагдалнууд дайралданаб гэжэ һонирхоһоной удаа.

— Бидэ шамайе, Галина Павловна, отделение эрхилэгшээр томилхо гэлсээбди. Та хэнһээшье дутуугүйгөөр совхозой малшадай ажалые мэдэнэт. Хүн зонсошье һайн таниха, мэдэхэ байнат,— гэбэ.

— Үгы, эрхилэгшээр ажаллажа шадахагүй бэшэ аалби,— гэжэ Галина Павловна арсаад туршаба. Теэд тэрэ үгэнүүдтэнь директор анхаралшье хандуулангүй:

— Үглөөдэрһөө отделениие эрхилэгшэ болобот, бүхы юумыень — данса документнүүдые тушаажа абагты, — гээд, директор хөөрэлдөөгөө дүүргэжэрхёо һэн.

Галина Павловна Бухальцева тэбхэр арбан жэлэй туршада отделениие эрхилэгшээр ажаллаһан байна. Тэрэнэй үдэр бүриин үсэд ажалаар малай хэдэн байранууд бодхоогдоо, тугалай байранууд заһабарилагдан шэнэлэгдээ.

Совхозой ажал хэрэгэй түлөө хододоо һанаагаа зобожо ябадаг отделениие эрхилэгшэ Г. П. Бухальцева арадай депутадуудай нютагай Соведэй депутадаар оло дахин һунгагдаа.

— Би үнгэрэгшэ зарлалай һунгалтада Онохойн поселково Соведэй депутадаар долоодохёо һунгагдааб. Депутадуудай энэ хүндэтэй ба харюусалгатай уялгые дүүргэхэ гээшэ нэрэ хүндын хэрэг гэжэ тоологшоб, — гээд, хөөрэлдэжэ һуухадаа Галина Павловна онсолон тэмдэглэбэ. Тэрэ
хойн поселково Соведэй
дөө ажахын талаар саг ү
жын комиссиин гэшүүн

Ниитын малай үбэлжэл
бэлэдхэлэй үедэ Соведэ
үргэлжын комисси энэ ж
нилээд хүдэлмэри ябу
Үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлые
гаха хэрэгтэ депутат Г. П.
хальцева арадай хинал
лэгэй гэшүүдые, совхозой
гэжэлтэдые хабаадуулжа
даба. Депутат тэдэ
хэһэн хүдэлмэриин дүнгү
совхозой дирекцидэ ду
жа, дутагдалнуудыень ус
ха тушаа хэмжээнүүдые
ха дурадхал оруулаа һэн.

Үхэрчүүдые шахан тарга
гын комплексын хүдэлм
оньһон түхеэрэлгэнүүд
хэрэглэгдэдэг юм. Үбһэ т
зөөхэ, наг шэбхыень га
хүдэлмэри һаяхан бол
бар хүсөөр хэгдэдэг б
гээшэ. Депутат Г. П. Бу
цевагай үүсхэл, оролдо
эдэ бүхы хүдэлмэри сүм
һожоруулагдаа.

Мүнөө совхозой түбэй
плексдо 2000 шахуу толго
луу мал шахагдана. Иимэ
мал шахан тарғалуулха, ш
рыень түсэбэй ёһоор нэ
гээшэ бэлэн бэшэ. Урдан
делениие эрхилэгшэ б
мүнөө түс комплексын б
дираар ажалладаг арад
путат Г. П. Бухальцева
үглөөнһөө үдэшэ орой
тор ажаллажа, малайнга
жэлгые амжалтатайгаа
гэргэхэ, түсэбтэ даа
дүүргэхэ хэрэгтэ бүхы
лаа табина.

— Түсэбтэ табан жэлэй
баринуудые урагшата
дүүргэхын түлөө бүхы хүс
далаа элсүүлэн ажалла
КПСС-эй ЦК-гай Генер
секретарь, СССР-эй Вер
Соведэй Президиумэй
лэгшэ нүхэр К. У. Черн
КПСС-эй ЦК-гай Полит
гой заседани дээрэ х
үгые бидэнэр урма ба
гаар, анхаралтайгаар
лаабди. Тэрэ үгэ соо з
һан гүнзэгы удхатай д
халнууд ба тобшололнуу
най урда шэнэ зорилго
табиба. Эдэ зорилгону
хай коллектив соогоо
рэнгы хөөрэлдөө хээд, б
хэмжээнүүдые хараалжа
шагай ажалаараа табан ж
түгэсхэе гэжэ хэлсээбди
гээд депутат Галина Па
мэдүүлбэ.

...Үбэлэй наран х
саана хоргодохо
хээрбэ. Баруун тээһээ
хан аад, шэмэрүүн хүйтэ
хин үлеэгээд абаба, Уда
гүй боро хараан «мар
ерээ бэлэй. Эгээл энэ
Галина Павловна «Ко
дээрэ булта амгалан
гү? Хаража, шалгажа ер
рэгтэйл даа,— гэжэ
малнуудайнгаа байрануу
шэ сомор хүнгэнөөр, ту
нөөр гэшхэлээ һэн.

С. ОЧИР

СОЦИАЛИС ОРОНУУДААР

ҺАЛБАРИИН ТҮРҮҮ ПРЕДПРИЯТИ

СОФИ. Варнын Майн 1-эй нэрэмжэтэ бүд нэхэлгын комбинадта ашаглалгада оруулагдаһан тусхай түхеэрэлгэ шэнэ янзын бүдүүдые бии болгохо ба үйлэдбэрилхэ болзорые һураггүй хороохо арга олгоо. Уран зураашад — дизайнернуудай эскизүүд оройдоол нэгэ хахад—хоёр час болоод, бэлэн зүйл болгогдон бэелүүлэгдэхэ болобо. Энээнэй урда тээ энэ хүдэлмэридэ гурбан долоон хоног хэрэгтэй болодог һэн. Иимэ арга технологи продукци шэнэлхэ хэрэгые хурдадхаа.

Варнын бүд нэхэлгын комбинат хадаа һалбариин түрүү предприятинуудай нэгэниинь юм. Тэрэнэй станогууд саг үргэлжэ шэнэлэгдэдэг, түхеэрэлгэнүүдэйнь хахадһаа ехэ хубинь СССР-тэ бүтээгдэһэн. «Бидэ продукциин шанарта онсо анхарал хандуулхые оролдодогбди,—гэжэ комбинадай ахамад инженер Д. Шипкалиев ТАСС-ай корреспондентдэ хөөрэбэ.— Хиналта шангаар бэелүүлэгдэдэг. Энэ талаар совет мэргэжэлтэд бидэнэртэ ехэ туһаламжа үзүүлдэг. Үйлэдбэриие зогсоонгүйгөөр хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүдые үргэлжэ дээрэнь шэнэлхэдээ, тэдэнэй дүй дүршэлые баһал хэрэглээ һэмди. Шэнэ станогуудые тодхоходомнай, совет мэргэжэлтэд туһалдаг. Комбинадта совет станогуудые хангаха бюро хэдэн жэлдэ хүдэлжэ байнхай. Тэндэ совет инженернүүд хүдэлдэг. Түрүү дүй дүршэл, шэнэ арга технологи болон станогуудые нэбтэрүүлһэнэй, бүд нэхэгшэдэй мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлһэнэй ашаар коллектив эрхим шанартай продукци бүтээнэ. Тиимэһээ захилшадһаа гомдол орохо ушар байдаггүй».

Варнын комбинадай бүдүүдые Советскэ Союз гол түлэб худалдажа абадаг. Бэлэн продукциин 40 шахуу процентнь жэл бүри Советскэ Союзда эльгээгдэдэг.

ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ БИИ БОЛГОГДОБО

ХАНОЙ. «СРВ-гэй арадай багша» ба «СРВ-гэй габьяата багша» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдые бии болгохо тухай тогтоол СРВ-гэй Гүрэнэй Совет баталан абаба. Социализм байгуулагшадай залуу үетэниие хүмүүжүүлгэдэ, арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй үүргые саашадань дээшэлүүлгэдэ нэрэ зэргэнүүдые бии болголго туһа нэмэри хэхэ юм гэжэ документ дотор онсолон заагдана. Хүдэлмэридөө эрхим дүнгүүдые түйлаһан, арад зоной дунда хүндэтэй юрэнхы эрдэмэй дунда һургуулинуудай эрхим бэрхэ багшанарта, гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй социалис мүрысөөндэ илагшадта эдэ нэрэ зэргэнүүд олгогдохо байна.

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНЭЙ ДҮНГҮҮД СОГСОЛОГДОБО

ХОШИМИН. СРВ-гэй урда хубидахи экономическа томо түбэй бүд нэхэгшэд болон докернууд, судна заһабарилагшад ба кооперативүүдай ажалшад, барилгашад, эрдэм ухаанай болон соёлой хүдэлмэрилэгшэд социалис мүрысөөнэй түрүүшын шатын дүнгүүдые согсолбо. «Хошимин хотоёо Вьетнамай революциин агуу ехэ вождиин нэрэдэ хүрэмэ болгон хубилгая» гэһэн уряа доро городойхидой патриотическа мүрысөөн үнгэрнэ.

Ажалай бүтээсые ба үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлгэ, социалис хубилалтануудые саашадань үргэдхэлгэ, экономико залан хүтэлбэрилгын онол аргануудые нарижуулан һайжаруулга хадаа мүрысөөнэй гол шэглэл болоно.

МҮНӨӨДЭР — ФИНЛЯНДИИН РЕСПУБЛИКЫН НАЦИОНАЛЬНА ҺАЙНДЭР, БЭЕЭ ДААНХАЙ БАЙДАЛАЙ ҮДЭР

ХАНИ БАРИСААНАЙ ХАРГЫ ЗАМУУД

Хилэ шадархи Вайниккала гэжэ станци. Москва болон Ленинград орохоёо Хельсинкиһээ гараһан, мүн һөөргөөшье ошоһон пассажирска поезднууд энэ станци дээгүүр үнгэрдэг юм. Ашаанай поезднуудшье энээгүүр ходо ходо һундэлдэг. Эндэ Финляндитай түрүүшынхеэ танилсахаш, совет-финляндиин үргэн ехэ харилсаа холбооe бодото тодорхойгоор харахаш. Москва болон Хельсинкиин хоорондохи түмэр замай харилсаае электрын элшэ хүсэндэ оруулһантай дашарамдуулан, 70-дахи онуудай тэн багта тогтоогдоһон мүнхэлэлгын самбарта гол байшан руу ороходоо, эжэлүүдгүй анхаралаа хандуулхаш.

Хоёр ороной хани барисаанай уһан замай һудал болохо Сайменска канал Вайниккала шадар оршодог юм.

— Вайниккала хадаа Лаппенранта хотын заха үзүүр болоно. Финляндиин талын эндэхи оршон тойронһоо Сайменска канал эхилдэг юм, — гэжэ 20-ёод жэл соо городой мэрээр хүдэлжэ байһан Ярмо Кельхи намтай хөөрэлдэхэдөө хэлэбэ. — Лаппенранта хадаа Финляндиин үзэсхэлэн һайхан хото болоно. Тэрэнэй хилэ Советскэ Союзай хилэтэй ниилэдэг юм. Түмэр замай харилсааһаа гадна, бидэ автомобильна харгынуудаар, мүн уһан замаар СССР-тэй холбоотойбди.

Лаппенранта хадаа 1649 ондо байгуулагдаа һэн. Финляндиин зүүн-урда хубидахи томо ехэ нуурые ашаглалгатай дашарамдуулагдажа, энэ хото хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэһэн байгаа. Эндэ ой модоной болон модо болбосоруулгын промышленностиин предприятинууд бариганхай.

Финскэ тохой руу, Балтика тээшэ гараха эгээл таарамжатай харгы замууд бэдэрэгдэһэн юм. 1856 ондо эндэ канал баригдажа, тусхайта ёһоор нээгдээ һэн. Гэбэшье тэрэнэй ашаг үрэ багашаг бэлэй. Он жэлнүүдэй үнгэрхэдэ, зарим тэды һэльбэн шэнэдхэлгэнүүд хэгдэбэшье, эдэ бүгэдэ бүхы зорилгонуудые шиидхэбэгүй.

Хани барисаан, харилсаа холбоон, нэгэ нэгэндээ туһалалсалга тухай 1948 ондо гар табигдаһан договорой үндэһөөр совет-финляндиин харилсаанай хүгжөөгдэхэдэ, Сайменска каналай шэнэ ажабайдал эхилһэн байгаа. Мүнөө үедэ энэ каналые совет-финляндиин хани барисаанай харгы зам гэжэ тоолохо ёһоороол тоолодог. «1963—1968 онуудта Сайменска каналые шэнэдхэн һэльбэлгэ хадаа Советскэ Союзай ба Финляндиин арадуудай хани барисаанай үрэ дүн мүн» гэһэн бэшэгтэй хоёр гранит шулуун хүшөө эрьедэнь бодхоогдожо, энэ хани барисаанай һүлдэ болоо.

Мүнөө үедэ Сайменска каналай утань 42,9 километр юм. Совет-финляндиин хилэ тэрэниие тэн адляар хубаадаг. Канал гүнзэгы болгогдонхой, мүнөөнэй найман шлюзтэй.

«Саймаа—лайнс лимитед» гэжэ совет-финляндиин акционерно бүлгэмэй отделениин түрүүлэгшэ В. П. Саенкэтэй хамта Мустола гэдэг шлюзэй хүүргэ дээрэ зогсонобди. Урданай Сайменска каналай хубинь эндэһээ элихэнээр харагдана. Тэрэнэй хажуугаар шэнэ канал малтагданхай. Хуушан каналынь өөрсэ янзын музей болонхой, шэнэнь габшагайгаар хүдэлнэ.

Финляндиин нүхэднай Владимир Петровичой хүдэлмэриие үндэрөөр сэгнэнэ, бэрхэ мэргэжэлтэ, һайхан сэдьхэлтэй хүн юм гэжэ тэрэниие хүндэлдэг. Тэрэ Баруун-Хойто гол мүрэнэй пароходстводо (Ленинград), тэрэ тоодо хилын саагуур тамардаг суднанууд дээрэ олон жэл соо хүдэлһэн байгаа. Тэрэ Сайм дээгүүр ходо ходо тамарһан байха. Харин мүнөө эндэ суднануудые угтажа байна, ашаануудые саг болзор соонь тээхэ, буулгаха хэрэгтэ анхаралаа хандуулна.

Сайменска каналые барилгада, шэнэдхэн хубилалгада олохон финнүүд хабаадаһан байгаа. Сеппо Кайянсинкко хадаа тэдэнэй нэгэниинь болоно. Трасса дээрэ хайшан гэжэ хүдэлһэнөө, тодхон табиһанаа, удаань эндэхи газарай хүрьһэ лабораторидо шэнжэлгэ хэһэнээ дурсан хөөрэнэ. Һүүлээрнь Лаапенрантадахи «Саймаа—лайенс лимитед» гэжэ фирмын эндэ нээгдэһэн отделенидэ хүдэлхыень тэрэниие уряа һэн. Мүнөө тэрэ энэ отделениие хүтэлбэрилнэ. Канал болон Советскэ Союзтай нягта харилсаа холбоо тогтооһон хэдэн предприятинуудтай бүри дүтөөр танилсахаяа Сеппо Кайянсинкын уряалаар эндэ ерэбэбди.

«Ладога-14» гэжэ ашаа зөөдэг судна дээрэ гарабабди. Капитан Николай Васильевич Бакушкин бидэниие хүндэмүүшэ халуунаар угтаба. Судна Гдыня хүрэһэн байгаа. Польшодо нүүрһэ ашаад, Сайменска канал дээрэхи Мустола портдо ерэбэ. Удаань Выборг ошохоёо гараһан байха юм. Варкаус хотодо «Алстрем» гэжэ целлюлозо-саарһанай комбинадта абаашаха модо ашаалба.

Саймын олохон портнуудта тусхай гаваньнууд баригдаа. Мүнөөнэй томо ехэ суднанууд эндэ ерэжэ тогтоно. Ашаа буулгаха олон тоото складууд баригданхай. Тус канал Финляндиин предприятинуудта, гол мүрэнүүдтэ, далаинуудта гараха үргэн харгы зам нээнэ. Энээнэй тула «Ладога» түхэлэй суднанууд эндэ баригдаад, амжалтатайгаар ашаглагдажа байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Сайменска каналаар ашаа зөөлгэ нилээд ургажа, 1,5 миллион шахуу тонноно хүрөө.

Энэнь совет-финляндиин экономическа харилсаае хүгжөөлгын түсэбүүдтэ сүм харюусана. 1986—1990 онуудта хоёр ороной хоорондохи худалдаа наймаан, түлбэри тухай хэлсээндэ һаяхан гар табигдаа. Энэ хадаа иимэрхүү түхэлэй удаан болзоройнаймадахи хэлсээн болоно. Энэ табан жэлдэ 25 миллиард түхэригтэ болохо байгаа һаа, удаадахи табан жэлдэ худалдаа наймаанай хэмжээн 28 миллиард түхэриг хүрэтэрөө ургахаар хараалагдана.

СССР-эй ба Финляндиин хоорондохи хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэжэ байһан али алиндань ашаг үрэ ехэтэй холбоо барисаан хадаа ниитын ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршохо ленинскэ политикын үрэ түгэс байлгын бата гэршэ жэшээ болоно. Финляндиин гүрэнэй бэеэ даaһан байдалые мэдэрхэ тухай декредтэ 1917 оной декабрь һарада гараа табиһан дэлхэйн пролетариадай вождь В. И. Ленин совет-финляндиин хани барисаанай эхи табиһан юм гэжэ эндэхи хүн зон һайн мэдэдэг.

Н. ГОРБУНОВ,
ТАСС-ай корр.

ХИЛЫН СААНАҺАА
ТАСС • АПН

НАУЧНА ХУРАЛДААНУУД

ВАШИНГТОН. Түүхэтэ һайндэртэ — фашизмые һамна бута сохижо, илалта түйлаһаар 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан научна конференцинүүд, симпозиумууд мүнөө Холбоото Штадуудта боложо байна. СССР-эй Наукануудай академиин ба Америкын научна бүлгэмүүдэй соведэй хоорондохи хэлсээнтэй зохилдуулагдажа байгуулагдаһан совет-американ комиссиин ажал ябуулгын үндэһөөр эдэ бүгэдэ үнгэргэгдэнэ.

Ороной эрдэм-шэнжэлэлгын томо ехэ түбүүдэй, американ худалдаа наймаанай бүлэгөөрхидэй түлөөлэгшэдэй хабаадалгатай симпозиум Вашингтондохи Смитсоновско институтда болобо. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай һүүлээр бүмбэрсэг дэлхэй дээрэ болоһон социальнополитическэ хубилалтануудта тэрээн дээрэ онсо анхарал хандуулагдаа. Элидхэлшэд СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент, СССР-эй Наукануудай академиин Уласхоорондын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй институдай директор Т. Т. Тимофеев, Нью-Йорк штадай университедэй шэнжэлэлгын түбэй хүтэлбэрилэгшэ профессор Э. Валлерштейн фашизмые бута сохижо, түйлаһан илалтын дайнай һүүлэй үедэ дэлхэй дээрэхи хубилалтануудта ямар асари ехэ үүргэ дүүргэжэ байһыень тэмдэглээ.

Дайнай һүүлэй үеын совет-американ харилсаанай түүхэдэ хуралдаанда хабаадаһан американ түлөөлэгшэдэй олонхид гол анхаралаа хандуулһан байна. Дж. Кеннедиин нэрэмжэтэ научна түбэй шэнжэлгын программануудые хүтэлбэрилэгшэ профессор М. Маккоби үгэ хэлэхэдээ, «Совет-американ харилсаанууд: К. У. Черненкын статьянууд ба хэлэһэн үгэнүүд» гэжэ һаяхан англи хэлэн дээрэ хэблэгдэжэ гараһан номые США-гай хүн зон ехэ һонирхолтойгоор угтаһан байна гэжэ тэмдэглээ. Адли тэгшэ эрхын үндэһэ һуури дээрэ США-тай һайн харилсаа холбоо тогтоохые, үргэн олон асуудалнуудаар үгээ ойлголсохые Советскэ Союзай хүсэжэ байһаниинь энэ ном соо тэмдэглэгдэһэн байна. Мүнөө үедэ совет-американ харилсаае һайжаруулха шухала гэжэ американ профессор мэдүүлээ.

ХАРИЛСАА ХОЛБООНОЙ АСУУДАЛНУУД ЗҮБШЭН ХЭЛСЭГДЭНЭ

БРЮССЕЛЬ. СССР-эй болон Бельгиин-Люксембургын экономическа холбооной (БЛЭС) хоорондохи экономическа, эрдэм-техникын харилсаанай хамтын комиссиин XI сесси эндэ нээгдэбэ. СССР-эй гадаадын худалдаа наймаанай министрэй орлогшо А. Н. Манжуло түрүүтэй совет делегаци тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадана.

СССР-эй болон БЛЭС-эй хоорондохи экономическа, эрдэм-техникын харилсаан тухай хэлсээе бэелүүлхын түлөө адаглан хинахын тула 1969 ондо эмхидхэгдэн байгуулагдаһан комисси нэгэ талаһаа —Советскэ Союзай, нүгөө талаһаа— Бельгиин ба Люксембургын хоорондохи худалдаа наймаанай холбоо барисаае бэхижүүлгэдэ шухала үүргэ дүүргэнэ. Советскэ Союзай ба БЛЭС-эй оронуудай хоорондохи худалдаа наймаан жэлһээ жэлдэ ургэдэжэ байна.

СССР машина түхеэрэлгэнүүдые, транспортна хэрэгсэлнүүдые, нефть болон нефтепродуктнуудые, химическэ продуктнуудые, модо БЛЭС-эй оронуудта худалдадаг, харин ээлжээндээ машина болон түхеэрэлгэнүүдые, хабтайлгамал хара металл, булад хоолой соргонуудые, химическэ продуктнуудые, эдеэ хоолой зүйлнүүдые абадаг байна.

ВАШИНГТОН. Эдэ зон оронойнгоо ниислэл хүрэжэ ерэхын тула Холбоото Штадуудые баруун захаһаань зүүн заха хүрэтэрнь ябагаар алхалаа бшуу. Өөһэдынгөө жагсаалые тэдэнэр «Газарые хамгаалхын түлөө аяншалга» гэжэ нэрлээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: жагсаалшад Сагаан байшанай урда.

ТАСС-ай фотохронико.

АРАДАЙ ПАЛАТЫН ЗАСЕДАНИ

БЕРЛИН. ГДР-эй Арадай палатын заседани эндэ боложо, 1985 оной ороной Арадай ажахын түсэб болон Гүрэнэй бюджедэй проектнүүдые зүбшэн хэлсээд, һайшааһан байгаа.

СЕПГ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, ГДР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Э. Хонеккер заседаниин хүдэлмэридэ хабаадаба.

СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Штоф заседани дээрэ элидхэл хэхэдээ, арадай ажахые саашадань хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ, ажалшадай һуудал байдалые улам һайжаруулха гээшэ ерэхэ жэлэй гол зорилго болоно гэжэ тэмдэглээ. ГДР-тэ социалис байгуулалтын хэрэг эб найрамдалые хангахын түлөө тэмсэлтэй таһаршагүй холбоотой байна.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын найруулһан үүсхэлнүүдые ГДР бүрин хүсэдөөр дэмжэнэ гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

ТОДОРХОЙ АЛХАМ ХЭХЭ

ВАШИНГТОН. Буу зэбсэгүүдые хинаха, энэ талаар хэлсээнүүдые баталха замда Вашингтоной ушаруулһан бэрхэшээл түбэгүүдые усадхаха асуудалнуудта ямараар хандадаг байһанаа Рейганэй захиргаан үндэһөөрнь хаража үзэхэ ёһотой гэжэ США-гай мэдээжэ политическэ ажал ябуулагша, сенатор Эдвард Кеннеди мэдүүлбэ.

Ядерна ба замбуулинай буу зэбсэгүүдтэ хабаатай бүхы асуудалнуудаар али алиндань таарамжатай хэлсээнүүдые баталха зорилготойгоор совет-американ хөөрэлдөөнүүдые хэхэ гээшэ тон шухала удха шанартай байна гэжэ сенатор тэмдэглээ. Гэбэшье ядерна буу зэбсэгүүдые хинаарлаха асуудалнуудаар Рейганэй захиргаан бүтэмжэгүй хараа бодол баримталдаг байна гэжэ тэрэ хэлээ. США ядерна дай үүдхээд, илажа гараха аргатай гэһэн харюусалгагүй мэдүүлгэнүүд Вашингтонһоо ходо ходо соностодог байна. Иимэ аюултай мэдүүлгэнүүдые үндэһөөрнь усадхаха ёһотойбди гэжэ Э. Кеннеди зааба.

ОРОНОО ХАМГААЛХЫН ТҮЛӨӨ

МАНАГУА. Никарагуагай ниислэлэй ба бусад хотонуудай олон мянгаад хүн зон Холбоото Штадуудай зүгһөө тохёолдуулагдажа байһан сэрэгэй эзэрхэг түримхэй яоуулгые зайсуулан сарахын тула сэрэгэй бэлэдхэл гараха зорилготойгоор үнгэрэгшэ амаралтын үдэр арадай милициин пунктнуудта ерэһэн байгаа. Хүдэлмэришэд болон таряашад, гүрэнэй алба хаагшад олон студентнэр гражданай хубсаһа хунараа һэлгэжэ, «милисианосой» ногоон хубсаһа үмдэжэ, буудажа һураһан, гранатануудые шэдэһэн, окон малтаһан, хамгаалалтын бэхижүүлгэн түхеэрһэн байгаа. Америкын эзэрхэг түримхэйшүүлэй да дабагдашагүй хэрэм хооно гэһэн зорилго Национальна сүлөөрэлгын Сандинис фронт (СФНО) ба революционно правительство тэдэнэй урда табиһан.

США-гай эзэрхэг түрэмхэй ябуулгаа улам хүсэжүүлжэ байхадань, зэргэ улам бэхижүүлхэ уряа гаар СФНО-гой национальна хүтэлбэриин политическа комиссиин координатор Байардо Арсе никарагуагуудта хандаба.

АЮУЛТАЙ ХАРАА ШЭГЛЭЛ

ВАШИНГТОН. Эзэрхэг түримхэй гадаадын политическэ зорилгонуудаа бэелүүлхын тула сэрэгэй хүсэ хэрэглэхэ аюултай хараа шэглэлээ Холбоото Штадууд баримталхые һанаашална гэжэ США-гай обороной министр К. Уайнбергер хэблэлэй национальна клубта үгэ хэлэхэдээ мэдүүлбэ.

Хилын саана Вашингтоной бэелүүлжэ байһан сэрэгэй эзэрхэг түримхэй ябуулгануудай политика тэрэ сагааруулхые оролдоһон байгаа. Пентагоной удамаршын хэлэһэнэй ёһоор, США гү, али тэдэнэй союзнигуудай аша туһада аюул хёолдуулагдаа гээшэ Холбоото Штадууд хүсэ хэрэглэхээр бэлэн лэ. һэм даа гэжэ хэншье доможолхо ёһогүй. Х манай ажабайдалай аша туһа тухай хөөрэлдөөнэ раад байгаа һаань дайлалдахаар бэлэнби гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Теэд Вашингтоной нөөнэй захиргаан бүхы бөөрсэг дэлхэйе «аме ажабайдалай аша т зоно болгожорхёо бэш

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

КОММУНИСТЫН НЭРЭ ХҮНДЭ

тэй байһанаа мэдүүлээ бэлэйб. Иигэжэ эдэ басагадтай хамта энэ комплексые ашагха шадалтай тусхай предприяти болоно гэхэдэ, алдуу болохогүй. Энээние манай ерээдэ абяагүй, «намһаа саагуур, наранһаа наагуур» гээд ябаха ёһотойб!

[Э]РИЛТЭ ЕХЭТЭЙГЭЭР ХАНДАХА

[…] редакци Ц. Д. Цыденовэй статьягаар иимэ […]итэ гаршаг эхилбэ. Энээн тухай, мүн эндэ та[…] асуудалнууд тушаа уншагшад өөһэдынгөө һа[…]бэшэхэ, тодорхой дурадхалнуудые оруулха бэ[…] хүлеэнэбди.

[…]одо-Ивалгын һү […]плекс гансашье […]огоо бэшэ, ха[…] Сибирь болон […]үүгтэ ганса юм […], зүрхэ сэдь[…] омогорхол түрэ[…]нээнэй һая ашаг[…]гдаад байхада, […] областьнуудһаа […] ерэжэ харадаг, […] танилсадаг бэ[…] баһал ерэдэг […]

[…]ундэ һаалишан […] — гээд ходо […]гаяа залуушуул. […] мүнөө үеын […]ригдаһан ком[…] байхадаа, ур[…] шэнэ хүсэл […] һэн. Би шэнэ, […] эхэ дуратай […]лтэдэй хөөрөө […] тодхогдоһон, […]даа үзэгдөөгүй […]рэлгэнүүдтэй та[…]даал, һаалишан […] шиидээ һэм. […] хэлэхэдэ бу[…]инаар үнеэ һаа[…] гэл һаа, мү[…] шэнэ мэргэжэ[…]өөр тодорхойл[…]

[…] 1976 оной на[…]хада үгтөө һэн. […] хүнүүдые эр[…]жа, операторай […]олгоһон байгаа. […]ай залуу баса[…] шэнэ, холын […]ой, аша үрэ […] байна гэжэ ойл[…] хүдэлхэ хүсэл[…]лажа, шэнэ мэргэжэлэй түрүүшын «нюусануудые» бага багахаанаар шудалжа эхилээ һэмди. Хүдөө ажахын эрдэмшэнжэлгын институдай мэргэжэлтэд ерэжэ заадаг һэн ааб даа. Гэбэшье өөһэдөөл бэе бэедээ туһалжа байгаад лэ дүршэгдөө гээшэ.

Бидэ түрүүшын жэлнүүдтэ амжалтатай хүдэлжэ гараа һэмди. 1977 ондо үнеэн бүриһөө 2818 килограмм һү һааһан байнабди. Энэмнай Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахын түүхэдэ хашарагуудһаа түрүүшынхиеэ иимэ ехэ һүн һаагдаа ха юм. 1978 ондо үнеэн бүриһөө 2886 килограмм һү һаагаабди. Тиихэдэ ехэл урма зоригтой, толгой соогоо сэлмэг һайхан бодолнуудые «мухарюулан», бүри ехэ амжалтануудые туйлаха түсэб зохёожо ябагша бэлэйб. Суг хүдэлдэг нүхэднишье баһал урагшаа эрмэлзээлтэй, омогтой дорюунууд ябадаг һэн ааб даа. Ажал хэрэгүүдэйнгээ урагшатай, бүхы һанаһан, бодоһон юумэнэй бүтэжэ байхада хэды һайхан, һанаан дүүрэн, сэдьхэл тэниглэн байдаг гээшэб. Дуулахадажа ябаад лэ ажалаа хэхэ дуран хүрэдэг гээшэ. Иимэ саг манай комплексдо байһан юм.

Харин мүнөө... Энээн тухай хэлэхэншье хүндэ болошоо.

Манай комплекс аймшагтай ехэ арга боломжотой, партиин табиһан эрилтэдэ хүрэмэ һү үйлэдбэрилгые промышленна үндэһэ һуури дээрэ гаргажа, тэрэние ехээр абадүй гэжэ хэлэмээр. Эндэ бүхыдөө 400 үнеэд байха ёһотой юм. Мүнөө бидэ 300 гаран үнеэдые гурбан оператор һаанабди. Хожомоо бүхы ажахынууд иимэ комплекснуудые байгуулжа, һү үйлэдбэрилгэеэ промышленна үндэһэ һуури дээрэ гаргаха ёһотой. Теэд энэ манай комплекс арга боломжонуудаа гүйсэд хэрэглэжэ шаданагүй.

Хэзээ һэм даа, мартажархёоб. Партийна суглаанай үедэл һэн хаш. Нэгэ иимэ хөөрэлдөө шагнажа, ехэл дураа гутаа һэм,

— Хэлеэ бүлюудээд яахашниб. Хүнэй муу һайние бэдэржэ байһаар толгойгоо сохюулхаш. Юрэдөөл, абяагүй, хамараа хараад лэ һуугаа һааш дээрэ. Һүүлдэнь ама хэлэндэ орёолдонгүй, һанаа амар ябахаш,—гээд нэгэниинь нүгөөдэдөө заабари үгэжэ байгаа бэлэй.

Энэ ямар коммунист гээшэб. Өөрынгөө хара ами хараад, тойроод юунэйшье боложо байгаа һаань, абяа аниргүй, холуур тойрожо гарахые оролдохо. Иигэжэл хара амияа хараһан коммунистнуудһаал боложо, ажабайдалдамнай элдэб олон дутуу дунданууд ушарна. Жэшээлхэдэ, наймаалагшын нэгэ мүнгэ бусаагаагүй һаань, зай, бараг бэзэ, энэ заа юумэнһээ шаг шууяа татаад яахамниб гээд орхино. Харин наймаалагша иимэ хүнүүдһээ боложо, һэшхэлээ мартажа, үдэрһөө үдэртэ хэтэрнэ. Гүрэнэй зөөрие хубиингаа зөөритэй худхажархиһан, хулгайлжа байһанаа ойлгохооо шье болишоһон хүйхэршүүл байха. Эдэ бүгэдые хаража байгаад коммунистнууд юунда барижа харууһалха байгаабди. Харин мүнөө энээнһээ боложо, үнеэднай үдэртөө газаа эдеэлнэ. Эдэ бүгэдын һүүлээр, хэнэйшье ойлгохоор ха юм даа, хайшан гэжэ ехэ һү һааха болонобибди.

Манай комплексын һүүлэй жэлнүүдэй дүнгүүд бидэ коммунистнуудай һанаае ехэл зобооно. Миниил һанахада, комплексын бүхы хүдэлмэриие, зүбөөр эмхидхэхэ, тэрэнэй түлөө үнэн зүрхэнһөө оролдохо эзэн үгы. Комплекс ашаглалгада оруулагдаһаар 8 жэл болобо. Энэ хугасаа соо тэрэнэй начальнигаар зургаадахи хүн хүдэлжэ байна. Теэдшье энэ нүхэрнай агроном мэргэжэлтэй. Сэхыень хэлэхэдэ, тэрэнэй хүдэлмэриһөө, оролдолгоһоонь манай бүхы хүдэлмэри дулдыдаха байна ха юм. Тиихэдэ түрүүшын жэлнүүдтэ ажахын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд ходо ерэжэ, ажалаарнай һонирходог, зүбшэл, заабари үгэдэг һэн. Харин мүнөө эдэнэрнай хоморой хомор «айлшад» болошонхой. Юрэдөө, би элдэб суглаанууд дээрэ хүдэлмэриингөө дутагдалнууд тухай сэхэ хэлэһэн байхаб, хэлэхэшьеб. Энэ минии коммунистын уялга бшуу.

Һү һаалиин доошолһоной үшөө нэгэ шалтагаан гэхэдэ, үнеэд олоороо һубайрна. Ганса һүүлшын жэлдэ дүрбэн техник-үрэжүүлэгшэ һэлгэгдээ. Эндэһээ ойлгохоор ха юм даа. Хаанаһаа һүн абтаха гээшэб. Хоёрдохёор, найман жэлэй туршада таһалгаряагүй ашаглагдаһан оньһон түхеэрэлгэнүүд элэжэ, һандаржа эхилээ. Энэ зун малда тэжээл үгэдэг вибротранспортернай хуушаржа, задалагдаһан байгаа. Энээние Сэлэнгын туршалгын завод шэнэлжэ тодхохо ёһотой юм. Теэд мүнөөшье болотор энээнээ дүүргэнэгүй. Үни хада үнеэдээ уяандүй гэжэ хэлэмээр жэ ехэ һү һааха болонобибди.

Бидэ үнеэн бүриһөө жэлдээ гурба мянган килограмм һү һааха арга боломжотойбди. Энээние түрүүшын жэлэймнай дүн гэршэлнэ. Мүнөө үедэ операторнуудаар залуушуул хүдэлнэ. Би өөрөө тэдэниие һургажа, энэ хүнгэн бэшэ хүдэлмэридэ дурлуулхые оролдоноб. Намтай мүнөө нёдондо дунда һургуули дүүргэһэн хоёр хүбүүд, нэгэ басаган хүдэлнэ. Нэгэниинь минии хүбүүн юм. Эдэниие һургаха гээшэ минии уялга, партийна даабаримни болоно ха юм.

Бидэ коммунистнууд хаанашье хүдэлхэдөө даалгагдаһан хэрэгтээ харюусалга ехэтэйгээр хандаха, партиин табиһан зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ хүсэ шадалаа гүйсэд элсүүлхэ ёһотойбди. Бии байгаа дутуу дундануудтай эрид шууд тэмсэхэ зэргэтэйбди. Тиимэһээл минии һанаа зобооһон эдэ асуудалнууд тухай би бэшэбэб.

Иигэжэ залуушуултай хөөрэлдэжэ, элдэб асуудалнуудые зүбшэжэ байхадаа, тэдэнэй зарим үетэнэй зүб харгыһаа халижа, хулигантадаг, гүрэнэй зөөри хулгайлжа, архи угаад, элдэб ааша гаргаха ябадалые яажа тайлбарилхаяа тэдэнэр ойлгодоггүй. Миниил бодомжоор, залуушуулай эдэ бүхы буруу ябадалнууд бидэнһээ, аха нүхэдһөөл, эхитэй гэжэ һананаб. Үхибүүд аха нүхэдөөл һажаадаг ха юм. Тиимэһээл бидэ ургажа ябаһан залуу үетэнһөө алишье талаар һайн һайхан жэшээ харуулжа ябаха ёһотойбди гэхэдэ, зарим коммунистнууд өөһэдөө буруу харгыда орошонхой, хүнэй хэлэхэ, болихыешье мэдэхэтүй, нэгэндээ нэтэршоод ябадаг.

Иимэ коммунистнуудай ябадал зүбшэн хэлсэһэн партийна суглаан болон парткомой заседанинууд дээрэ би оло дахин байлсаа һэм. Эндэ байха гээшэ намда ямаршье хэһээлтэһээ үлүү. Иимэ хүнүүд юундэ партида ороо гээшэб гэжэ өөрөө өөрһөө хэды дахин асуугаа гээшэбиб. Тэдэниие хүн хүсөөр барижа оруулаа бэшэ ха юм. Миниил хэлэхэ юумэн гэхэдэ, партида хүнүүдые ехэл хайша хэрэгээр бидэ абанабди даа. Жэшээлхэдэ, партида орохоёо хүсэһэн зарим коммунистнуудай зуурышалгые (рекомендаци) уншаа һаатнай нэгэ газарһаа, нэгэ хүнэй гараар бэшэһэн мэтэ адли байха. Хүн бүхэндэ мэдээжэ болошоһон эдэ үгэнүүдэй саана хүн өөрөө, тэрэнэй зан абари, хуби заяан огто харагданагүй. Энээнһээл боложо, партиин зэргэдэ жагсаад, иимэ үндэр нэрэ зэргые дээрэ үргэн ябажа шадахагүй хүнүүд абтана бэшэ гү?

Партиин гэшүүн хаанашье, ямаршье ажалда хүдэлөө хадаа хододоо хараатай газарта байдаг, хүнэй анхарал татадаг гээшэ. Тэрэнэй түрүү дүй дүршэл гү, али шэнэ үүсхэл дэмжэжэ үгэ хэлэхэдэнь энэ партиин зүгһөө хэлэгдээ гэжэ тоолодог. Харин тэрэнэй үгэ дуугүй хооһоор үнгэрөө һаань, энэ үүсхэл оройдоо хэрэгшьегүй гэжэ ойлгожо болохо. Тиимэһээ манай парти коммунистын нэрэ хүндые дээрэ үргэхэ тухай нэгэнтэ бэшэ заажа байдаг. Партиин гэшүүн партийна ажабайдалай ёһо гуримаар ажаһууха, бэеэ абажа ябаха уялгатай.

Бидэ, коммунистнууд, өөртөө, нүхэдтөө эрилтэ ехэтэйгээр лэ хандаха, партиин гэшүүнэй нэрэ хүндые дээрэ үргэжэ ябаха ёһотой ха юмбибди.

Ц. ЦЫДЕНОВ,
Доодо-Ивалгын һү һаалиин комплексын оператор.
Улаан-Үдын район.

КПСС-эй АГРАРНА ПОЛИТИКА БЭЕЛҮҮЛЭГДЭНЭ

АМЖАЛТЫН НҮХЭСЭЛ

Белгородско областиин ажахынууд малаа шэнэ янзаар эдеэлүүлдэг болоходоо, өөһэдыгөө хангахабди гэжэ найдана. Тэдэнэр шэмэтэ ба бүдүүн тэжээл ехээр хэрэглэжэ, концентрат нилээд багаар гаргашалдаг болоо.

Ажабайдал өөрөө, ажахын бодото хэрэгүүд тэжээлэй баазые эрид шууд бэхижүүлхэ энэ ашаг үрэтэй зам белгородойхидто һануулаа юм. КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1984 он) Пленум дээрэ нүхэр К. У. Черненкын хэлэһэн үгэ дотор тэжээлэй баазые бэхижүүлгэ хүдөө ажахын хойшолуулашагүй зорилгонуудай нэгэн гэжэ нэрлэгдэһэн байгаа.

Нэн түрүүн ажахынуудта тэжээлэй полиин байгууламжа хубилгагдаһан байгаа. Свекло, кукуруза, бобово, ногоо мэтын үндэр баян ургаса үгэдэг ба шэмэ ехэтэй тэжээлэй ургамалнууд шэлэгдээ һэн. Тиигэжэ тарялангай ашаг шэмые хоёр-гурба дахин дээшэлүүлхэ арга бии болгоо.

Тэжээлэй асуудалые шиидхэлгэдэ иимээр хандахадань юун туйлагдааб гэжэ гахайн мяха үйлэдбэрилхэ шэглэлтэй Яковлевска районой «Дружба» колхозой жэшээ дээрэһээ хаража болоно. Область дотороо эгээл олон гэхэ гү, али 52 мянган гахайтай тус ажахыда урдань тэжээл ехээр дуталдадаг байһан. Харин эрдэмтэдэй заабариин ёһоор кукурузын, хүсы үбһэнэй тарялангай нилээд ехээр үргэдхэгдэхэдэ, горохой полиин талмайн хоёр дахин шахуу ехэдхэгдэхэдэ, эндэхи хэрэг байдал хараа байса һайжаржа эхилээ һэн. Тэжээл болгогдохо саахарай свекло тарижа ургуулха, талмай үгтэһэн байгаа.

Хэрэгтэй техникээр хангагданхай тэжээл бэлэдхэгшэдэй бригадада эдэ ургамалнуудые тарижа ургуулхые даалгаа. Ажал хүдэлмэреэ иигэжэ эмхидхэхэдэнь, үндэр баян ургаса ургуулхадань туһалаа бэлэй. Жэшээлбэл, зунай туршада уһалагдадаг поли дээрэһээ хүсы үбһэнэй дүрбэн ургаса хуряагдаһан, харин кукурузын плантациин гектар бүриһөө 85 центнер ороохон суглуулагдаһан байгаа. Свекло баһал һайнаар ургаа.

Тиин ажахыда шэнэ шиидхэгдээгүй асуудал бии болобо. Энээнэй урда тээ хэзээдэшье эдэ бүдүүн ба шэмэтэ тэжээл иимэ ехээр бэлэдхэгдэггүй байһан. Энэ тэжээлээ хайшан гэжэ найдамтайгаар, хадагалхаб, үбэлжэлгын үедэ тэдэнэй шэмые яажа алдуулхагүйб? Тэжээл хадагалха тусхай амһартанууд хэрэгтэй болобо. Тиихэдэ Белгородой, Борисовкын, Шебекиногой предприятинууд, «Большевик» гэжэ саахарай заводой хүдэлмэрилэгшэд, «Сельхозтехникын» нютагай отделениин мэргэжэлтэд ехэ туһаламжа үзүүлһэн байна. Богони болзорто холимог силос, сенаж, мүн тэрэшэлэн корнаж хадагалха бетон хушалтатай траншейнүүд баригдаа һэн. Кагатада болон Буртада свекло хадагалха тусхай талмайханууд бэлдэгдээ.

Тэжээлэй цехые шэнэдхэн заһахадань шефүүдын туһалаа. Мүнөө үндэ түмһэтэ тэжээл угааха, жэжэдхэхэ поточно лининүүд хүдэлдэг болонхой. Тэжээл тараадаг түхеэрэлгэнүүд хэдэхэн часай туршада олон мянган толгой гахайнуудта тэжээлэй шэмэтэй холисо тарааха аргатай.

Тэжээлэй цехые иигэжэ наринжуулан һайжаруулхадань, ороохо тарянай зүйлнүүдые алмажа, шэнэ янзаар гахайнуудые тэжээхэ арга олгоо юм. Хэрбээ энээнэй урда тээ тэжээлэй 90 шахуу процентнь ороохо тарянай зүйлнүүд болодог байгаа һаа, мүнөө тэрэнэй хубинь гурбанай нэгэ хубяар доошолуулагдаа. Харин энэнь ямар удхатайб гэхэдэ, ажахыда шэмэтэ ба бүдүүн тэжээлэй ехээр хэрэглэгдэдэг болоходо, жэлэй туршада 9 мянган тонно хүрэтэр ороохо тарянай зүйлнүүд алмагдаха болоно. Тиин эдэ бүгэдэнь гахайнуудай ашаг шэмэдэ муугаар нүлөөлхэгүй. Шахан таргалуулгада табигдаһан гахайнуудай шэгнүүр нэмээгдэнэ, мяха үйлэдбэрилгэ дээшэлнэ. Мүнөө жэлдэ 4500 тонно гахайн мяха гүрэндэ худалдагдахаар хараалагдана. Энэнь нёдондо жэлэйхиһээ 500 тонноор ехэ болоно. Гахайшад дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудаа ноябриин 15-һаа хойшо бэшэ болзорто дүүргэхые хараална.

—Гахайнуудаа шэнэ янзаар тэжээдэг болоходоо, һураггүй һанаа амар болообди,—гэжэ колхозой түрүүлэгшэ А. Самофалов хэлэнэ. —Тэжээлэй бааза тогтууритай, бата болоо. Сагай уларилай таарамжагүй байһан мүнөө жэлдэ тэжээлээр илангаяа дуталдаха ёһотойбди гэжэ һанахаар. Харин тад һөөргэ болоо: нёдондонойхитой сасуулхада, гахай бүхэндэ хоёр дахин ехэ тэжээл нөөсэлжэ абанхайбди. Ерэхэ жэлдэшье ажахымнай мал ажалай ашаг шэмые саашадань дээшэлүүлхэ бэзэ гэжэ найдамаар.

Түрүүшээр хэдэн ажахынуудта, харин һүүлдэ областиин тусхай шэглэлтэй бүхы ажахынуудта тэжээл үйлэдбэрилгын гуримые хубилган шэнэлһэниинь, арсашагүй булюу һайн байна гэжэ бодото байдал харуулна,—гээд областной агропромышленна нэгэдэлэй соведэй түрүүлэгшэ В. Булыгин ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө хэлэһэн байна. —Имагтал агропромышленна комплексын хэмжээн соо гахайнуудые шэнэ янзаар тэжээхэ арга бии болоо гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Малай байрануудые барихада, хэрэгтэй түхеэрэлгэнүүдые байгуулхада, шэнээр заһагдаһан тэжээлэй цехүүдтэ томо лининүүдые хабсаргахада областиин арбаад промышленна предприятинууд—колхоз, совхозуудай партнернууд туһалһан байгаа. Нилээд ехэ хэмжээнэй тэжээл таһалгаряагүй бэлэдхэлгые эмхидхэхын тулада областиин хэдэ хэдэн предприятинууд хамтынгаа хүсөөр элдэб оньһон түхеэрэлгэнүүдые бүтээһэн байна. Тиигэжэ хамтын хүсэлэл оролдолгоор амжалта туйлагдаа бшуу.

Мал ажалда тэжээлэй нөөсэнүүдые хэрэглэлгын ашаг үрые дээшэлүүлхэ ба малда эдюулхэ зорилгоор ороохо гаргашалгые хороохо талаар Белгородско областной партийна организациин хүдэлмэриин энэ һайшаалтай дүй дүршэлые КПСС-эй ЦК-гай Политбюро һайшааһан байгаа. Энэнь хадаа гүрэнэй ехэ удха шанартай зорилго шиидхэлгэдэ зохёохы ёһоор хандалгын үльгэр жэшээ болоно.

Л. КОНОРЕВ,
ТАСС-ай корр.

Белгород.

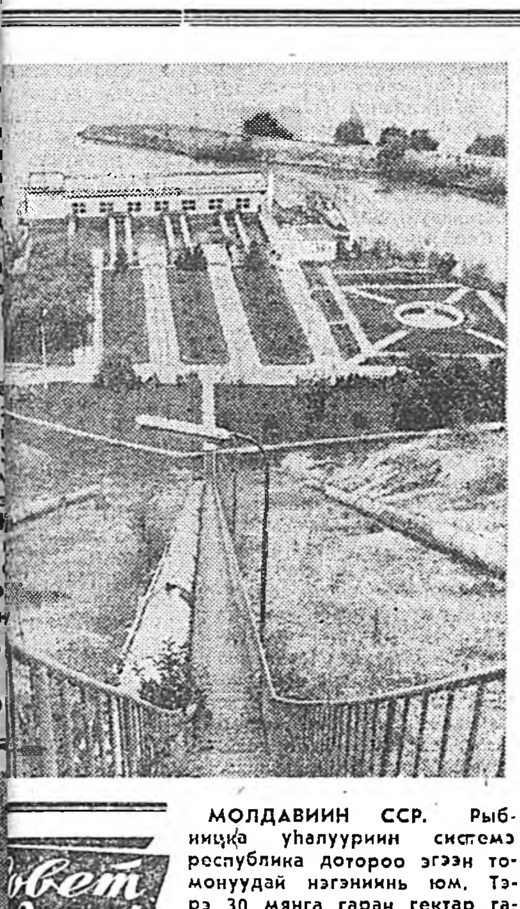

МОЛДАВИИН ССР. Рыбницкэ уһалууриин системэ республика дотороо эгээн томонуудай нэгэниинь юм. Тэрэ 30 мянга гаран гектар газар ундалуулдаг. Электронно-тодорхойлолгын машинанууд али полиие хэды шэнээгээр уһалхаб гэжэ уридшалан элирхэйлдэг байна. Тэрэнэй ашаар уһа гаргашалха хэрэг нарин хиналтада абтанхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бүлүүр станциин газаа түхэл.

ТАСС-ай фотохронико.

ЭЭЛЖЭЭТЭ ПЛЕНУМ

КПСС-эй Кабанскын райкомой ээлжээтэ пленум боложо, «Комсомолые партийна талаар хүтэлбэрилгые саашадань һайжаруулха, залуушуулые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тэрэнэй үүргэ дээшэлүүлхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолые бэелүүлхэ талаар районно партийна организациин зорилгонууд» гэһэн асуудал зүбшэн хэлсэбэ. Тус асуудалаар партиин райкомой секретарь М. А. Лукьянов элидхэл хээ.

Тус пленумдэ районой предприяти, эмхи зургаанууд болон колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна организацинуудай секретарьнар, һургуулинуудай директорнууд, арадай депутадуудай Соведүүдэй гүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэр хабаадаба.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ Тимлюйн асбоцементнэ зүйлнүүдэй заводой партбюрогой секретарь С. С. Каюмова, Сэлэнгын ЦКК-гай теплоэлектростанциин партийна организациин секретарь, электромастер Г. П. Комаров, Мысовая станциин ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь А. Г. Селецкий болон бусад үгэ хэлээ. Тэдэнэр комсомолой хүдэлмэри хэр зэргэ ударидадаг, ямар туһа үзүүлдэг байһан тухайгаа хөөрэжэ үгөө.

Хэлсэгдэһэн асуудалаар пленум тогтоол баталан абаба.

В. ЦЫБИН,
партиин райкомой инструктор.

ХЭХЭ АЖАЛАА ТОДОРХОЙЛБО

ПРОФСОЮЗАЙ АЖАБАЙДАЛ

Орлик тосхондо Ахын районой соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай райкомой тоосоото-һунгалтын конференци һаяхан боложо үнгэрбэ. Профсоюзай райкомой түрүүлэгшэ Ю. А. Халзутхаев тоосоото элидхэл хэһэн байна.

— Тоосоото хугасаа соо хүдөөгэй малшадые, ажалшад болон алба хаагшадые хангалгын талаар районой соёлшод нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулаа. КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй түүхэтэ шиидхэбэринүүдтэ харюу болгон, тэдэнэр өөһэдынгөө хүдэлмэриие бүри эршэдхэһэн байна. Библиотекэ болон клубуудай, агитклубууд болон кино-түхеэрэлгэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд ажалшадые ном һудараар, наада зүжэгөөр болон киногоор гүйсэд хангахые оролдоо, — гээд элидхэлшэ онсолон тэмдэглэбэ.

Энэнь зүбтэй. Жэшээлхэдэ, районой соёлой «Саян» байшангай уран һайханай коллектив хэдэн дахин хүдөө нютагуудаар ябажа, холын малшадта хүрэһэн байна. Гадна, тэдэнтэй элүүрые хамгаалгын, худалдаа наймаанай, ажалшадай эрилтэнүүдые хангадаг албанай түлөөлэгшэд ябалсадаг, юрэдөөл, малшад сэдьхэлээ хананги үлэдэг юм. Соёлшодой дунда түрүү хүнүүдшье олон ааб даа. Нэрлэн хэлэхэ болоо һаа, Сорог, Саян тосхоной киномеханигууд, СССР-эй кинематографиин отличнигууд, партиин гэшүүд Владимир Пронтеев, Владимир Хамаганов гэгшэд болоно.

— Холын малшадта һонин ном һудар олоор эльгээнэбди, — гээд Сорогой («50 лет Октября» колхоз) хүдөөгэй библиотекые даагша Надежда Сыреновна Гомбоева хэлэнэ. — Малшаднай буряад номуудые уншаха дуратай юм. Теэд тэдэнэй угаа үсөөниинь халагламаар.

Малшадые хангалгые саашадань һайжаруулха гүйсэд дүүрэн хэмжээ ябуулгануудые соёлой гуламта бүхэн табиха зэргэтэй гэжэ тэмдэглэбэ.

— Нэн түрүүн холын фермэ, гүүртэнүүд дээрэхи культбазануудта соёлой бүхы ажал ябуулагдаха зэргэтэй. Имагтал эдэнэр соёлой хүдэлмэриин гол гуламтанууд болохо зэргэтэй, — гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Мүн ойртожо байгаа агууехэ һайндэр — Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулжа, соёлшод ехэ ажал хэхэ ушартай.

Партиин райкомой бюрогой, районно Соведэй гүйсэдкомой Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулжа баталан абаһан тогтоол ба хэмжээ ябуулгануудта үндэһэлэн, соёлой бүхы эмхи зургаанууд зохихо хэмжээ ябуулгануудые тодорхойлон, эртээнһээ энэ ажалаа эхилхэ зэргэтэй, гэжэ элидхэл дотор тэмдэглэгдэбэ.

Районой библиотекэнүүдэй нэгэдэмэл системые ударидагша Зинаида Базаровна Мунконова үгэ хэлэхэдээ, районой библиотекэнүүдэй хүдэлмэриие бүхы талаһаань шэнжэлээд, дутуу дунданууд дээрэнь тогтоходоо, хүдөөгэй зарим библиотекэнүүд, Балагтын, Саянай (даагшадынь Багрова, Базарова) үшөөл дутагдалнуудтайгаар хүдэлмэрилнэ, хүдөөгэй малшадта үсөөн ошоно, тиимэһээ һонирхолтой, хүнэй сэдьхэл зүрхэндэ хадуугдамаар ажал үшөөл багаар ябуулагдана гэбэ.

Эдэ дутагдалнууд хамтын хүсөөр усадхагдамаар. Гансал ажал хүдэлмэриеэ зүб мүрөөр түсэблэхэ, ниитын эмхинүүдтэ түшэглэн, тэдэниие эмхидхэн хүдэлгэхэ зэргэтэй. Районой типографиин хүдэлмэрилэгшэдэй ажал тухай тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэ «Буряадай АССР-эй эрхим полиграфист» Валентина Содномовна Пронтеева хөөрэбэ.

Районой киногой хүдэлмэрилэгшэдэй ажал би саашанхи зорилгонууд тухай киносетиин директор Юрий Патархеев хөөрэжэ үгэбэ.

Конференцидэ зүбшэгдэһэн асуудалаар тогтоол баталан абаад, профсоюзай райкомой шэнэ бүридэлые сугларагшад һунгаа.

Вл. ГАЛСАНОВ.

ЭДЕЭ ХООЛОЙ ПРОГРАММА —БҮГЭДЭ АРАДАИ ХЭРЭГ

2. СААШАНХИ ГОЛ ЗОРИЛГОМНАЙ

Кукурузын орондо горох, тарянай холисо тарижа силос дарахада шэмэ шанартай тэжээл бэлэдхэгдэнэ гэжэ түрүүшын статья соо һанамжаяа бэшээ һэм. Тиин мүнөө үбһэнэй шанар, хуряалгын болзор, мүн ороохо тарягаар хэгдэһэн сенажай аша үрэ тухай тогтожо, энэ талаар өөрынгөө бодомжо дэлгэрэнгыгээр хөөрэхэ хүсэлэнтэйб.

Һаалиингаа малда силос дараханаа гадна куузику, турнепс тарижа бэлэдхэдэг бэлэйбди. Теэд һүүлэй жэлнүүдтэ тэжээлэй эдэ ургамалнуудһаа арсаха баатай бологдоо юм. Ушарынь хадаа куузику, турнепс тарихада, ехэ ажалтай байхаһаа гадна гаргашаньшье горитойхон байдаг. Куузикугай тарилгые бог бурьтаг ногоонһоо хамгаалхын тула олон хүдэлмэришэнһөө бүридэһэн тусхай бригада хэрэгтэй байдаг. Колхозойнгоо огородшодой, мүн һургуулиин һурагшадай оролдолгоор ургуулагдаһан ургасаяа хуряажа абахадаа найдамтайгаар тусхай байрада хадагалха шухала. Тиимэһээ фермэ бүхэндэ куузику, турнепс хадагалха байра бариха хэрэгтэй. Малдаа энэ тэжээлээ эдюулхэһээ урид угаажа хэршэхэ шухала. Энэнь баһал ехэ ажалтай, нобшо байдаг. Эдэ бүгэдэ гаргашануудһаа уламжалан һаагдаһан һүнэймнай өөрынь үнэ сэн горитойгоор дээшэлдэг һэн.

Бидэ куузику таридаг байхадаа тэрэниие малдаа үбэлынь хүрэһэн зандань эдюулжэ туршаабди. Хүрэһэн куузикугаар хооллуулагдаһан үнеэднай гэдэһэ доторһоо хүйтэ абажа, сагһаа урид тугал хаядаг байха. Тиихэдэ хүйтэн куузику эдиһэн малай урал аман дарсайжа хальһатадаг бэлэй. Удаань үнеэдтээ куузику үгэхээ болиходомнай сагһаа урид тугал хаяхаяа болижо, урал аманиинье эдэгээ һэн. Мүнөө бидэ куузику, турнепс тарихаяа болинхойбди. Энэ полидонь хартаабха, капуста тарижа, горитойхон баян ургаса хуряанабди.

Горох, обёосой холисо ехээр тарижа захалһанһаа хойшо һаалиингаа малай тоо толгойе зарим тэды олошоруулһан байнабди. Тодорхойлбол, мүнөө 680 үнеэн харууһалагдана. Манай колхозой һаалиин фермэнүүдэй үнеэд һайжаруулагдаһан нютагай үүлтэрэй гээшэ. Ажахымнай мэргэжэлтэд, фермэнүүдэй һаалишад жэл бүхэндэ һү шэмэ ехэтэй үнеэдээ амяарлажа олошоруулхаар оролдоно. Һү шэмэтэй үнеэдһээ абтаһан тугалнуудые тусгаар һайнаар харууһалжа, дам саашадаа үнеэн болгоно.

Колхозой һаалиин малда горох, обёосой холисоһоо гадна үбһэн горитойхоноор үгтэдэг. Урдань, үбэлжэлгын үедэ, бүхы һүрэг үнеэдтээ 200 тонно үбһэ эдюулдэг байһан һаа, мүнөө дунда зэргээр 800 гаран тонно үбһэн үгтэнэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ сабшалангаа ээзэтэй болгожо үрэжэлыень эрид һайжаруулһанаймнай ашаар ногоонойнь ургаса эрид дээшэлүүлэгдээ. Тобшолбол, үнгэрһэн дүрбэ-табан жэлэй саада тээ ажахыдамнай бүхыдөө 15—16 мянган центнер үбһэн бэлэдхэгдэдэг байһан һаа, мүнөө дунда зэргээр 20—25 мянган центнер үбһэн суглуулагдажа һурилэгдэнэ. Урдандаа манай бэлэдхэһэн үбһэнэй шанар бирагүй байдаг һэн. Диилэнхи тэжээлнай бороогой уһанда норожо бурьтадаг, шэмэ шанараа алдадаг байгаа. Харин мүнөө шанарай түлөө шанга тэмсэл ябуулдаг болоһоноймнай ашаар шэмэтэй, сэл хүхэ, заахашье бурьтажа гутаагүй үбһэн һурилэгдэнэ.

Манай эрдэмтэд сабшалангай ногоо июль һарын түрүүшын арбан хоногһоо хуряажа захалха гэһэн заабари үгэдэг. Теэд би энэ болзорыень зүбшөөхэгүй байнаб. Юуб гэхэдэ ногооной һаял сэсэглэжэ байхада сабшахада үшөөл эдеэшээгүй байдаг гээшэ. Тиимэһээ сабшагдаһан ногоон адагынь 3—4 үдэрэй туршада хатаагдаха ушартай болодог.

Июль һарын эхинһээ хура бороон таһалгаряагүй орожо захалдаг гээшэ. Энэ үедэ үбһэшэдэй сабшаһан ногоон, бухаллаһан, һурилһэн үбһэн заабол норожо, шанараа гээнэ. Тобшолон хэлэбэл, июль һарада сабшагдажа һурилэгдэһэн үбһэ намар болотор һайн шанартайгаар хадагалхань бэрхэтэй. Сабшалангай ногоон хүсэд хатажа һури болотороо хура бороодо сохюулаагүйшье һаа, сомогдоод байхадаа нэбтэ норожо, досооһоо бурьтажа гутадаг байха юм. Хэрбээ тусгаар хушалта доро һурилөө һаа, шанараа гээхэгүй һэн. Теэд бүхы сабшалангай ургаса хадагалхаар хушалта бариха арга боломжо манда байхагүй.

Манай эндэхи байгаалиин эрхэ байдалда сабшалангай ногоое август һарын арбанһаа эхилжэ хуряахада таарамжатай гэжэ һананаб. Юуб гэхэдэ, энэ үедэ эдеэшэһэн ногооной үрэһэн айража унахаһаа гадна сабшагдаһан ногоон түргэн болзорто гэхэ гү, али оройдоол 1—2 үдэрэй туршада хатана. Бидэ июль, август һарануудта сабшагдажа һурилэгдэһэн үбһэ тусгаар амяарлажа шанарыень тодорхойлуулаа һэмди. Республиканска агрохимическэ лабораториин шалгажа тодорхойлһоной ёһоор, август һарада бэлэдхэгдэһэн үбһэн протеин, каротинаар ехэ байгаа. Тиимэһээ бидэ августда сабшагдажа һурилэгдэһэн үбһэеэ гол түлэб тугалнуудта, хурьгадта үгэнэбди. Харин июль һарада хуряагдаһан үбһэмнай адуу моридто, үхэрнүүдтэ, эрье хонидто эдюулэгдэнэ.

Урдань Бэшүүрэй таряашад сабшалангай ногоо август һарын арбанһаа урид хэзээдэшье хуряагаагүй юм. Хээрын ногооной буурсаглажа, үрэһэнэйнь айража унаһанай һүүлээр жэгдэ сабшажа захалдаг бэлэйл. Манай уг гарбал, элинсэг хулинсагууд лаб эндүүрээгүйл байха. Эндүүрхэшье аргагүй байгаа ха юм. Хэрбээ энэ үедэ багаханааршье алдуу гаргабал ехэхэн гарза хохидолдо орожо тухашардаг, тулидаг байгаал. Хэнһээшье туһа хүлеэхэгүй, бүхы бэрхэшээлээ өөһэдөөл дабажа гарадаг байгаа ха юм. Харин мүнөө байдалнай ташха ондоо болонхой. Хэрбээ хэн нэгэнэй алдуу эндүү гаргабал, гарза хохидолдо орохогүй, гүрэн түрэмнай баян даа, үргэжэ дэмжэхэ гээд хүлеэдэг болонхойбди. Минии бодомжолходо үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ тогтоогдомол болзор байха ёһогүй. Мүнөө үедэ ажахы бүхэндэ машина, техникэ, захаһаа олошороо. Колхоз, совхозууд үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэреэ августын эхинһээ 25 болотор ябуулжа дүүргэхэ гүйсэд аргатай болонхой. Энэ хүдэлмэриие унжагайруулангүй эмхидхэжэ шадабал, шанартай, шэмэтэй үбһэ ехээр хуряажа абахаар гээшэбди.

Эндэ зелёнко тушаа хэдэн үгэ хэлэлтэй. Зелёнко хуряажа абаад малда үгэхэдэ бүхыдөө эдигдэдэггүй. Шарлаһан эшэнь үлэшэдэг. Хэрбээ хонидто үгэбэлнай зелёнкын нарин үзүүр намаань эдигдээд шэлбэ узуурын тэрэл хэбээрээ үлэжэ гэшхэгдэнэ. Тиимэһээ зелёнкоёо үбһэндэл адляар хуряажа абангүй урид сабшажа сенаж болгон дарахада шэмэтэй тэжээл болохо һэн. Һүүлэй жэлнүүдтэ бидэ ороохото ургамалнуудаар сенаж ехэхэнээр даража абадаг болообди. Иимэ тэжээл малда эдисэтэй байхаһаа гадна нилээд шэмэ шанартай юм.

Бидэ малдаа талха тарянай зүйл эдюулдэг гээшэбди. Тиихэдээ эдеэшэһэн тарягаа хадажа, ороохыень суглуулжа сэбэрлээд, тээрмэдэжэ гурил болгоһоной удаа үнеэдтэ, үхэрнүүдтэ, хонидто үгтэнэ. Эндэ ороохонойнь суглуулагдахада һолоомониинь, мэхиинэнь үлэжэ, малай тэжээлдэ хүсэд хэрэглэгдэнэшьегүй. Һүүлэй жэлнүүдтэ манай колхоздо горитойхон ехэ һолоомон суглуулагдана. Намартаа хүсэд суглуулагдаагүй һолоомоёо хабартаа газараа хахалхадаа галдаха ушартай болонобди. Иигээд ерэхэдээ хэды ехэ тэжээл хүсэдөөр хэрэглэгдэнгүй орхигдоно гээшэб?

Һолоомо суглуулжа хэршээд, талха тарянай зүйл нэмэлсээд, минеральна нэмэлтэнүүдые холилсоод шанаржуулһанай удаа малда эдюулхэ онол арга бии. Зүгөөр энэ тэжээл бэлдэхэдэ ямар ехэ гаргашатай гээшэб? Заримдаа иимэ тэжээл гаргашаяа хүсэд харюулдагшьегүй байдаг. Тиимэһээ ямар һайн аша үрэтэй онол арга хэрэглэмээр бэ?

Эндэ нэгэ арга бии. Малда ороохо таря эдюулхын орондо ороохото ургамалнуудай хүсэд эдеэшэхэһээ урид сабшажа, сенаж даража абахал хэрэгтэй. Ороохо тарягаар хэгдэһэн сенаж шэмэ, шанараараа хэршэгдэжэ шанаржуулагдаһан һолоомонһоо холо үлүү байхал. Тодорхойлбол, шанаржуулагдаһан тэжээлдэ оруулагдаха һолоомон, талха тарянаймнай зүйлнүүд сенажда булта бии байна ха юм. Тиимэһээ малда эдюулэгдэхэ тарягаа хадажа ороохыень суглуулангүй үшөө ногоон байхадань сабшажа сенаж болгоходо гаргашань эрид доошолхо байна ха юм.

Ороохо тарягаар хэгдэһэн сенаж үхэрнүүдтэ эдюулхэдэ шэгнүүрээ хоногой 700—800 граммаар нэмээдэг байна. Харин иимэ тэжээлээр хонидые хооллуулбал, нооһон хараа байса ехээр абтаха. Урдань Хёлгын совхоздо, ажаллахадаа эхэ хонидой нэгэ отарада ороохо тарягаар хэгдэһэн сенаж дүрбэн һарын туршада эдюулжэ туршаабди. Тиин тэрэ бригадын хонид бусадһаа һайнаар ондо орохоһоо гадна хонин бүхэнһөөнь нэгэ килограмм нооһон үлүү абтаа бэлэй. Мүн эндэ абтаһан хурьгадыншье өөдэргэн һайнаар түлжүүлэгдээ һэн. Тобшолбол, иимэ сенажаар хооллуулагдаһан малай ашаг шэмэ заабол дээшэлдэг байна гээшэ.

Ороохото ургамалаар хэгдэһэн сенажай үшөө нэгэ һайн талань гэхэдэ, хулгайлагдахагүй байна ха юм. Хэрбээ таряан һаа, хэдэн мэшээгынь үмсын малда хоол болохо байна. Харин сенаж тэрэ дороо траншейһээ абтаһаар ниитынь малда үгтэнэ бшуу.

Адууһа малай ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхын тула нэн түрүүлэн шэмэтэй, шанартай тэжээлээр хангаха эрилтэ табигдадаг. Энээн тухай партиин ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүд соошье дэлгэрэнгыгээр хэлэгдэнхэй юм. Тиимэһээ бидэ эдеэ хоолой продуктнуудые бага гаргашатайгаар улам ехээр үйлэдбэрилхын тула һүрэг адууһа малдаа заабол шэмэ, шанартай тэжээл бэлэдхэжэ абахые оролдонобди. Энэ манай гансашье мүнөөдэрэй бэшэ, мүн саашанхи зорилго мүн.

Е. УТЕНКОВ,
Бэшүүрэй районой XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ.

Илалтын 40 жэлэй ойдо

ТАНКНУУД ХУШУУРАН ДАБШАА

РЫБАЧИЙ гэдэг хахад арал. Далайн уhан сэрэгэй Хойто Флодой ябаган сэрэгшэдэй нэгэ часть эндэ оршодог hэн хаш. Тэдэнэр оронойнгоо холын хойто уhан хилын хамгаалалда алба хэжэ байгаа. Тэдэ сэрэгшэдэй дунда хорин наhанай үшөө гүйсөөгүй манай нютагай нэгэ хүбүүн уялгата албаяа дүүргэжэ ябаhан бэлэй. Болзорoo хүсөөжэ, үбэл болохо тээшэ армиhаа табигдаха, гэртээ харихa сагни дүтэлөө гэжэ бодол Улзыто Шагжиевай толгойhоо хахасахаа болинтоhон байгаа hааб даа.

Тэрэ холын газарта алба хэжэ байтарнь үнөөхи hуроотэ гэб гэнтын сууран: «...Дайн эхилбэ. Немец фашистнар оронойемнай харата муухайгаар, сэрэг сонсохонгүйгөөр добтолон оробо» гэhэн үгэнүүд сахилгаан түргөөр тараба. Дайнай сагай байдал сонсохогдожо, частиниинь бүри хойшонь, далайн эрье шадар татаба. Дайшалхы тэмсэлдэ бэлдэбэ. hуралсал hүни үдэргүй үргэлжэлдэг хэрхо харуул. 1942 оной баргадатар шахуу үргэлжэлhэн мартагдашагүй үтэ саг.

...Арбан найматай болоходоо ябахадаа, Татауровай шоферэйнуудай hургуули дүүргэжэ эрэмсээрэ колхозойнгоо «гүйгэвшэ» «Газы» автомашинын жолоошон болоо hэн. Хуушарhандаа, олон зэдэгэй байhан машиныг хурдаар гүйхэ хабань hуларhан бэлэй. Эбдэрхэ, элэхэ юумэнэйнь барагдахагүй. Юрэдөө, тэрэ сагта машинада хүдэлхэ гээшэ гайтайл байhан гүб даа. Теэд иимэ юумэндэ шуналтайл hэн тулада Улзыто зааншье тунхаргүй, шадал мэдүүлэн хүдэлжэ ябаа.

Улаан Армиин сэрэгэй жагсаада, уялгата албаяа дүүргэжэ сэг хүрэжэ ерэбэ. Хориин районой «Шэнэ ажал» колхозой шофер, бага наhанhаа ажал хэжэ хүдэржэhэн Улзыто Шагжиев Номгон далайн флодто алба хэхээр абтажа, зүүн зүгэй захa хизаар тээшэ дабшаа hэн. Тэндэ байдаг далайн флодой ябаган сэрэгшэдэй полковой hургуули дүүргэhэн, младша сержант болоhон юм. Баруун хилэ шадар hааа зобоомоор байдал дайн ушарhан байхада, тэндэ бэхилэлгын, зэбсэгжүүлгын дайшалхы бэлэдхэл хэгдэжэ, шэнэ хүсые тэрээн урүү ябуулжа хэмжээн абтаа байба. Тиихэдэл манай Тээгдын хүбүүн Рыбачий хахад арал хүрэтэр нүхэдтэйгөө хамта мордоо hэн хаш...

Шуhата тэмсэлэй орьёлhон 1942 он үнгэрхэ тээшээ болоhо байба. Далайн ябаган сэрэгшэдые урда зүг урүү ябуулха байтай болоод. Тиигээд хүршэ айлаймнай хүбүүн Улзыто Шагжиев Сталинград шадархи ехэ байлдаандо хабаадалсан, удаань Воронежэй фронт дээрэ дайшалхы намтараа үргэлжэлүүлээ.

Украинын газар дээрэ болоhон нэгэ туладаан Улзытын ухаан болодо бүхэөр хахуурулжээ. Орайдоол хаhоод салсан, турашада тэрэ үргэлжэлhэнэй юм. Шороодо булагдаhан, хоёр шэхэ дүлииршэhэн намайе хэншьеб даа, малтан гаргажа, мэдээ оруулаагша hэн гэжэ тэрэ мүнөө дурсан хөөрэдэг. Шэхэнь шууян ханхинаад, юуншье дуулданагүй, нюдэн манарна. Тиигэбэшье бута сохигдоhон танкнуудай дүрэжэ байхыень, араг яhан шэнги болошоhон үхэр буунуудай, машинануудай ябталаатай гэхээр байhые обёорбоб. Намай тойроод байлдаанда алдалан унаhан сэрэгшэдэй бэенүүд. Гансал тэдэнэй үхэр буу бүтэн байгаа. Хэдэн зуугаад хүнүүдhээ оройдоол 15-ниинь амиды мэндэ үлэhэн юм. Бултыемнай майхан соо хэбтүүлээ, хажуудамни хэбтэhэн нэгэ залуухан хүбүүнэй бархирhаниие мүнөөшье хараhан шэнги болодогби гэжэ Улзыто Галсанович мүнөө хэлэдэг. Энэ тулалдаанда шархатаhан сэрэгшэ госпитальдо эмшэлүүлээ.

Удаань шофер мэргэжэлтэй младша сержант Т-4 танкын механик-жолоошон болоод, баруун зүг уруу дабшан, фашис дайсадые намналсажа, дайшалхы замаа баhал саашадань үргэлжэлүүлээ hэн.

— Днестр мүрэниие гаталалсаhанаа мартагшагүйб. Юрэдөө иимэ гаталалга олон лэ дахин урдамнай угтажа байдаг бэлэй. Польшодо дайлалдахадаа, Вислэ мүрэн дээгүүр дабшаха ушар тохёолдоо. Варшава хотые сүлөөлэлгэдэ хабаадалсаhан хүнби, — гэжэ дайнай ветеран дурдадаг.

1944 оной намар. Манай армиинхидай шанга добтолгодо нэрбэгдэhэн дайсанай сэрэг Днестр мүрэндэ шахагдахадаа, баруун бэедэнь гараха баатай болоо. Тэрэ үедэ У. Шагжиевай алба хэжэ ябаhан гурбан дошхон машинануудhаа бүридэhэн танкын взвод гарса-улам бэдэрэн олохо гэhэн захиралта абаба.

— Взводыемнай Советскэ Союзай Герой, ахалагша лейтенант Штиль командалба. Намарай хүйтэн үдэшэ Днестрэй зүүн бэедэ танкнуудаа зохид газарта эшээлүүлэн хоргодуулбабди. Ехэл түгшүүрилтэй байдалда hүниин саг үнгэрөө hэн. Оршон тойрон ямаршье абяа шэмээн дуулданагүй. Нэгэ хэды болоод лэ ракетэ гэрэл сасарган дэгдэхэ юм. Эндэ тэндэ автомадаар, пулемёдоор буудахань дуулдана.

Гэнтэ «Урагшаа!» гэhэн командын дуулдахалаар танкнуудай экипажнууд өөр өөрынгөө hуури байра эзэлжэ, дайшалхы добтолгодо бэлэн болоодхёо hэн бэзэбди. Гаталан гараха мүрэнэй гарса-улам карта дээрэ заагдаhанhаа, нютагай зоной хэлэhэнhээ hураггүй гүнзэгы байшоо. Танкнуудай мотоортшье хүдэлжэ, абяагүй байдалые доhолгобо. Урагшаа дабшажа, уhа руу орохотоймнай зэргэ Днестрэй баруун эрьеhээ фашистнууд элдэб янзын буунуудаар нэрьюулжэ, автомат болон пулемёдуудай hомонууд, артиллериин снарядууд, минэнүүд маанадые тойроод лэ уhа долгилуулан тэhэржэ эхилбэ. Иихэдээл манай хүсые hулаpуулжа, добтолгые усадхажа, хойноhоонь намнагша совет сэрэгшэдые бута сохижо шадахабди гэжэ тэдэ золигууд лаб hанаhан байгаа хаш. Теэд тэрэ бодолынь бэелээгүй. Манай танкнууд өөрынгөө герой командирай хойноhоо hубарин ябажа байгаа.

Гаталhан газараарнай ехэ гүнзэгы байшоо гээ hэн хамнайб. Гэнжэнүүд дээгүүр уhан халижа захалаа. Саашаа дабшаха бүримнай бүри гүнзэгыржэ, уhанай оёороор тамаран дабшаха баатай бологдобо. Урагшаа харадаг забhарнай хаагдашаба. Люк дээгүүр уhан урдажа эхилбэ. Хэды аюултай байдалаа ушараашье hаань, дайсанай абаха танаггүйгөөр буудаашье hаань, танкнууд мүрэнэй баруун эрьедэ хүрэжэ, дайшалхы гуримаа дары эмхидхэн, тэндэ бүхэлэгдэhэн траншейдэнь добтолбобди. Немец шолмосууд иимэ ушар болохо юм гэжэ огто тухайлаагүй байшоо. Одоол ёhотойл үймөөн болоо hэн гэжэ hанагшаб, гүйлдөөн тэрьедээн, шаг шууяан. Агшан зуура танкын мэргэн буудагша дайсанай хоёр пушка hамна үйрүүлбэ.

Теэд гансал урагшаа гэhэн мэдэрэл маниие захиржа байгаа hэн бээз. Бидэшье урагшаа дабша дабшаhаар дардам шоссе харгыда тулажа ерэбэбди. Энэл үедэ «үлүү гараха хэрэггүй, гол хүсэеэ хүлеэгты!» гэhэн командованиин захиралта рацяар абтаба. Шууд зогсожо, гол хүсэнэй Днестрые гаталжа байhан hамбаанда дайсанай бронетранспортёрнуудые обёоржорхибоб. «Баруун тээhээ 45 градуста дайсанай бронетранспортёрнууд!» гэжэ хашхарбаб. Тэрэл дарыда манай танкнуудай түрүүшын снарядууд тэдэнэй нэгые үгы хэбэ. Саашадаа хоёрдохи, гурбадахи... Энэл түгшүүрилтэй үедэ гол хүсэмнай хойноhоомнай ерэжэ, добтолгошье саашадаа шуумайгаа бэлэй. — гэжэ Улзыто Галсанович hанаа алдан хэлэжэ hуугаа hэн.

Энээхэн богони хөөрөөн хадаа дайнай ветеран Шагжиевай тэрэ сагай галта тэмсэлэй үедэ ушарhан бишыхан үзэгдэл лэ ааб даа. Саашань үргэлжэлүүлхэ болоо hаа, одоо баримталан харуулха, бэшэхэ юумэнүүд нилээд лэ олон байха. Мүльhэн сэбдэг газартай Рыбачий хахад аралай эрьеhээ дайшалхы намтараа эхилhэн Улзыто Шагжиев дариин хара утаан соогуур Сталинград шадар бууга гээ hэмди. Булад хуягта «агтаяа» зүг татуулангүй hүрөөтэ тулалдаанай дүлэтэ гал дундуур дабшалса дабшалсаhаар Берлин хүрэлсэhэн габьяатай.

Эхэ оронойнгоо газар дайдые бузар булимтарагшадhаа аршалан абалсажа, амгалан байдал тогтоолсоhон, фашизмын дарлалта доро байhан олон үндэhэ яhатанай хэдэн гүрэнүүдые сүлөөлэлсэжэ, эб найрамдал бэхижүүлгэдэ хубитаяа оруулалсаhан нютагаймнай сэрэгшэ 1946 оной намар түрэл Тээгдээ бусажа ерээ hэн.

Механик-жолоодогшо Шагжиевай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ гаргаhан баатаршалгые тэрэнэй энгэртэ ялардаг «Шэн зоригой түлөө» хоёр, «Дайшалхы габьяагай түлөө», мүн хэдэн медальнууд, Хүндэлэлэй грамота болон амаршалганууд баримталан гэршэлнэ. «Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ өөрынгөө уялгые эсэстэнь хүрэтэр Эхэ оронойнгоо урда дүүргэбэт» гэжэ гвардейскэ танкова 1-дэхи армиин командованиин барюулhан Хүндэлэлэй грамота дотор бэшэгдэнхэй байдаг.

Амгалан тайбан сагай жиирэй мэргэжэлтэй хүнби гэжэ мүнөө Улзыто Галсанович хөөрэдэг. Үнэхөөрөө тиимэшье хадаа. Дайнhаа бусаhан залуу сэрэгшэ түрэл «Шэнэ ажал» колхоздоо (удаань Калининай нэрэмжэтэ болон томодхогдоо, тэрэнэй үндэhэ hуури дээрэ Хүрбын совхоз эмхидхэгдээ) шофёроор хэдэн олон жэлдэ хүдэлөө. Ажахынгаа автогаражые, мүн МТМ-эйе даагша байгаа, электрик-инженерэй тушаалые даагаа. Пенсидэ гаража, «Ажалай ветеран» гэhэн медаль үндэр шагналнуудтаяа зэргэлүүлhээр хэдэн жэл үнгэрбэ. Гэбэшье үглөө бүхэндэ эртэлжэ, үнөөхил совхозойнгоо автогараж тээшэ тэрэ шамдуухан гэшхэлдэг. Энэ хүн 60 гарашанхай гэжэ hанахааршье бэшэ байдаг. Мүнөө тэрэ түймэр сарадаг автомашинын жолоошон. «Иимэ тусгаар машиные иимэл хүндэ даалгахада найдамтай ха юм даа» гэжэ совхозой директор П. К. Дубининай хэлэжэ hууhые мартагшагүйб.

Гушан найман жэл! Оньhон техникэтэй таhалгаряагүй «нособлдоhон» жэлнүүд. Энэмнай ехэ дайнай hүнэhэнhөө хойшо үргэлжэлhэн саг. Харин тиихэдэ урдахи найман жэлэйнь габьяата намтар нэмэбэл?!

Энэл даа, хүршэ тухайгаа дурдаха гэhэн үгэнүүдни.

Н. НАНЗАТОВ,
пенсионер, республикын габьяата багша.
Хориин район.

А. А. АЮРЗАНА...

Республикымнай үрг... багшанарта ехэ гээлт... бо. РСФСР-эй ба Бу... АССР-эй hургуулиин... ята багша, республи... тусхайта пенсионер, 1... hоо КПСС-эй гэшүүн... да Аюрзанович Аю... 82-той боложо ябатар... оной декабрин 2-то... раба. Тэрэ ажаябада... 50 гаран жэлые үхиб... лон залуушуулые hур... мүүжүүлгын hайн hа... рэгтэ зорюулhан ба...

ПОЛЬШОДО ОЛДОhОН АМЖАЛТА

ФОКУС ХАРУУЛХА гээшэ хүнгэн ажал гэхэ гүт? Мэргэжэлтэ иллюзионист болохын тула юун хэрэгтэйб? Минии концертын hүүлээр хүнүүд намhаа иигэжэ ходо асуудаг.

Өөрсэ янзын жанрай артист болохын тула заяанай бэлиг хэрэгтэй юм бээз. Урданайхяар хэлэбэл, эльбэ жэльбын эди шэди харуулалга гээшэ хүнгэн хүдэлмэри бэшэ юм. Алибаа hонин номерые шадажа харуулхын тула тэрээндэ удаан бэлдэхэ хэрэгтэй, сэдьхэл зүрхэнэй ехэ хүсэ гаргаха шухала. Үшөө хажуугаарнь ажалдаа халуунаар дурлаагүй hаа, юумэн бүтэжэ үгэхэгүй.

Гэбэшье холын Яруна нютагта түрэhэн, үдэhэн би өөрынгөө бодолые наhан соогоо бөөмэйлэн, эртэ урда сагай энэ искусствын түлөөлэгшэ боложо шадахаб гэжэ хаанаhаа мэдэхэ бэлэйбиб? Москвада hуража, «hүүлшын ород факирай» шаби болохоб гэжэ мэдэхэ байгаа гүб? Минии багша Дмитриус Понго тухай манай «Буряад үнэн» газетэдэ олон удаа бэшэгдэhэн байха. Гэбэшье энэ наhанайнгаа дууhатар, би багша тухайдаа дулааханаар хэлэжэ эсэхэгүйб гэжэ hананаб.

Сэдьхэлэй айхабтар ехэ хүсэтэй, юунэйшье боложо байгаа hаа, ган түмэр шэнги хатуугаар тэсэжэ шадаха — иимэ багшын шаби боложо, эртэ урдын хоморой искусствые шудалhамни энэ наhанайм жаргал гэжэ hанадаг хүм. Минии багшые Чехов, Циолковский, Репин, Горький мэтын агууехэ хүнүүд hайн таниха, мэдэхэ байhан. Үльгэр соо хэлэгдэдэгтэл, hэлмэ залгижа, гал улаан сог дээгүүр, перси гү, али түүрэг hэлмын эри дээгүүр нюсэгэн хүлөөрөө гэшхэжэ гараад, адангүй, бүтэн үлэхэ, хайлаhан туулга ама руугаа юулэхэ гэхэ мэтын эди шэди харуулжа шададаг байгаа ха юм даа. Намда этигэжэ, минии багша болохоёо зүбшөөhэн, hургаhан урмандань, ашыень харюулха гэжэ Буряадайнгаа гүрэнэй филармонидо шадахысаа оролдон ажалланаб.

Байгша оной ноябрь hарада Польшын Арадай Республикын Лодзь гэжэ хотодо иллюзионистнуудай уласхоорондын конкурс болоо. Энэ конкурсдо би басагаяа ассистент болгожо абаад ошоо hэнби.

Уласхоорондын энэ конкурсдо хабаадахаяа, Австриин, Польшын, Норвегиин, Чехословакиин, СССР-эй, ГДР-эй ба ФРГ-гэй болон бусад оронуудай эрхим артистнууд суглараа. Эльбэ шэдиин искусствын үндэр туйлалтануудые артистнууд конкурс дээрэ харуулhан байна. Бүхы артистнууд мүнөө үеын ритмэй хүгжэм доро бэлиг шадабаряа харуулаа.

Би өөрынгөө харюусалгые гүн сэдьхэлhээ ойлгожо байгааб. Юундэб гэхэдэ, басаган бидэ хоёр хоюулханаа манай ороной түлөөлэгшэд боложо ошоо ха юмбибди.

Бидэ үндэhэн буряад хубсаhаа үмдөөд, манай композиторнуудай, нэрлэбэл, Б. Ямпиловай, Ж. Батуевай, С. Манжигеевэй, Б. Цырендашиевай, Ю. Ирдынеевэй, А. Андреевэй, В. Усовичой хүгжэм доро ажаллажа гараабди. Буряадайнгаа радио болон телевидениин оркестрэй гүйсэдхэhэн хүгжэмые миндаhан дээрэ буулгажа абаад ошоhомнай ехэ hонирхол үүсхээ гэжэ тэмдэглэлтэй.

Бүхы хэрэгтэй юумэнүүдээ абажа ошоошье hаа, би угаа ехээр сэдьхэлээ хүдэлөөб. Юундэб гэхэдэ, зал соо hуугшад барандаа «шэдитэнгүүд» байгаа ха юм. Конкурсын комиссишье «Шэдитэнэй комисси» гэжэ нэрэтэй байгаа.

Хүлеэгдээгүй гайхалтай юумэн юун байгааб гэхэдэ, минии басаган Дарима тон hанаа амархан, үхиоүүн хүнэй хүнгэн сэдьхэлээрээ намайе дэмжээ, намдаа ехээр туhалаа. Дарима Улаан-Үдын 35-дахи hургуулиин 8-дахи класста hурадаг. Үшөө хажуугаарнь хүгжэмэй hургуулида hуража, багша Е. И. Карпозада хүгжэм заалгана.

Манай харуулhан номернууд комиссида, харагшадта hайшаагдажа, би тус конкурсын дипломант болооб. Харин басагамни «Эльбэ шэдиин дангина» («Мисс Магии») гэhэн нэрэ зэргэдэ гансаараа хүртөө.

Юлиан Тувимай нэрэмжэтэ студийна театрай байшан соо конкурс үнгэргэгдөө. Өөрынгөө президент Слазэк Песчеcневичэй хүтэлбэри доро Иллюзионистнуудай поляк клуб эмхидхэлэй тон ехэ хүдэлмэриие уласхоорондын хэмжээнэй зэргээр ябуулаа гэжэ онсо тэмдэглэхэ шухала.

Конкурсын боложо байhан тэдэ үдэрнүүдтэ ондоо иллюзионистнуудай туйлалтануудые хаража, эльбэ шэдиин орон нютагта байhандал өөрыгөө hанааб.

В. ЦЫРЕНЖАПОВ,
Буряадай АССР-эй габьяата артист, Польшодо болоhон «Лодзь-84» гэhэн уласхоорондын конкурсын дипломант.

ТҮРҮҮШЫНХЕЭ КУБОГТА ХҮРТЭБЭ

Агууехэ Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулагдажа, боксоор Буряадай АССР-эй кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн гурбан үдэрэй туршада «Труд» бүлгэмэй Спортын байшан соо болобо. Эдиршүүлэй болон эрэшүүлэй суглуулагдамал командануудhаа бүридэhэн спортын долоон бүлгэмэй ба клубай арhан бээлэйн 200 шахуу түлөөлэгшэд хаба шадалаа туршаhан, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлhэн байха юм.

Сэхыень хэлэхэдэ, энэ мүрысөөн спортын элдэб бүлгэмүүдтэ, клубуудта боксые ямараар хүгжөөжэ, хото, хүдөөгэй hургуулинуудые тэдэнэй шефтээ абаад, шандааhа шангатай эдир хүбүүдые элирүүлэн оложо, манай бэлигтэй бэрхэ, гоё hайхан арга дүрэтэй боксернуудые дэмжэжэ абаха эдир халаание мэргэжэлтэд болон тренернүүдэй хэр зэргэ hурган хүмүүжүүлжэ байлгын харалга болобо.

Түрүүшын үдэр «Локомотив» — «Забайкалец», «Урожай» — «Спартак», «Трудовые резервы» — «Труд» бүлгэмүүдэй команданууд ринг дээрэ уулзаhан байгаа. Жэзрэб татаhанай ёhoop, «Буревестник» бүлгэмэй команда сүлөө байба.

Авиационно заводой «Забайкалец» командын эдиршүүл hураггүй булюу байжа, 20:13 тоотойгоор шүүгээ. Манай республикын хоёр ехэ предприятиин эрэшүүлэй командануудай уулзалга мүн лэ hонирхолтой, шанга тэмсэлдэ үнгэржэ, сугларагшадай анхарал татаба. ЛВРЗ-гэй спортклубhаа спортын мастер Данзан Цыреновые, мастер кандидат Олег Двойнишниковые онсолон тэмдэглэлтэй. Цыренов—Доржигутаповые, Двойнишникоэ Свириденкые илаа. Харин авиазаводhоо спортын мастернууд Базар Цыденов, Балдан Буянтуев, мастерта кандидадууд Цырендоржи Баянов, Михаил Манхаев болон бусад диилэбэ. Тиигэжэ «Забайкалец» «Локомотивые» 36:26 тоотойгоор илаhан байна.

«Урожайн» команда «Спартагай» боксернуудые 34:28 тоотойгоор шүүгээ. Энэ илалтада Ярууны районой Мужыхын дунда hургуулиин hурагшад (тренерынь Ц. Цынгужапов) ехэ хубитаяа оруулба. Эрэшүүлэй дундаhаа спортын мастернууд Анатолий Асадулин («Урожай») Амгалан Бадмаев («Спартак») хоёрой уулзалгые тэмдэглэхэ шухала. Эдэнэр гоё hайханаар наадажа, альга ташалгаар угтагдаа. Хэнэйнь илажа гараhые шиидхэхэнь орёо хүшэр байба. Гэбэшье судьянарай шиидхэбэрээр Асадулинда илалта олгогдоо.

«Трудовые резервы» бүлгэмэйхид «Трудай» командые мүн лэ 34:38 тоотойгоор илаба. Эсэсэй эсэстэ алишье командынь булижа гараха байhые уридшалан хэлэхын аргагүй hэн. Ушарынь юуб гэхэдэ, гол түлэб Захааминай, Прибайкалиин районуудай түлөөлэгшэдhөө бүридэhэн «Труд» бүлгэмэй эдиршүүлэй команда 20:18 тоотойгоор шүүhэн байгаа. Эндэ А. Цыренов, М. Батуев, В. Петровичев бар хүсэтэй, арга дүрэтэй боксернууд боложо ябаhанаа харуулба.

Зүгөөр спортын мастернууд В. Галданов, Б. Батуев, мастерта кандидадууд Б. Бадмажапов, А. Цыдыпов, Б. Бадмаев гэгшэд яаха аргагүй булюу байжа, командынгаа илалтые батадхаа.

Мүрысөөнэй хоёрдохи үдэр «Буревестнигэй», «Забайкалецай» боксернууд түрүүлэн рингдэ гаража тулалдаба. Эдиршүүлэй дунда ана-мана тэмсэл боложо, авиазаводой команда 19.18 тоотойгоор илаhан байна. «Буревестнигhээ» Б. Цырендоржиев, В. Настобурский, «Забайкалецhаа» аха дүүнэр Баяр болон Володя Очировууд, М. Маханчеев, С. Баранников гэгшэдые онсолон дурдалтай. «Забайкалец» гэжэ спортклубай тренер, спортын мастер Б. Буянтуев Зүүн Сибириин технологическа институдай студент, спортын мастерта кандидат Н. Назаровhаа шанга шалгалта абаба.

— Мүнөө дээрээ Балдан Буянтуевта диилдэхэ гэжэ мэдэжэ байгаашье hаа, Игориие зорюута рингдэ гаргабабди. Бар хүсэтэй, булюу арга дүрэтэй хүнтэй тулалдахадаал, залуу боксернууд үдэржэдэг, зориг ородог гээшэ. Бэлэхэнээр түйлаhан илалтаhаа энэ урагшагүйдэлгэнь hураггүй ашатай туhатай, hургаал абама байха, — гэжэ технологическа институдай багша, спортын мастер П. А. Федотов тус уулзалгын hүүлээр хэлээ hэн.

Удаань «Урожай» болон «Трудовые резервы» бүлгэмүүдэй команданууд уулзаба. Тиихэдээ эдиршүүлэй дунда хүндэ шэгнүүрнүүдтэ спортсменүүдые табяагүй байhанhаа уламжалан, «Урожайн» суглуулагдамал команда 32:40 тоотойгоор шүүгдэхэ баатай болоо. Энэнь эдиршүүлэй болон эрэшүүлэй бүлэгтэ жэгдэ hайн бэлэдхэлтэй спортсменүүдые шэгнүүр бүхэндэ табиhан лэ командын илалта түйлаха аргатай байhые элирхэйлэн гэршэлнэ.

Эндэ эдиршүүлэй дунда «Урожайhаа» Б. Тамжитов, С. Нохоев, аха дүүнэр Павел болон Буда Хамагановууд шалгарба, харин «Трудовые резервы» бүлгэмhөө Б. Цыренов, Ж. Нимаев, Б. Чимитов, Д. Цыдыпов hайн бэлэдхэлтэй байжа, командадаа шухала очконуудые асарба.

Эрэшүүл соohoo спортын мастерта кандидат А. Манжигеев («Трудовые резервы») Р. Именохоевые нокаудаар диилээ. Республикын кубогта хүртэхын түлөө энэ жэлэй мүрысөөн юугээрээ онсо шэнжэтэй байгааб гэхэдэ, аха дүүнэр олоороо хабаадаhан байха юм. Гурбан аха дүүнэр Манжигеевүүдые, Хамагановуудые, Очировуудые, Настобурскинуудые энэ талаар дурдажа болоно.

Шанга тэмсэлдэ hагшагда hагшагдаhаар «Буревестник» болон «Трудовые резервы» бүлгэмүүдэй суглуулагдамал команданууд түгэсхэлэй мүрысөөндэ гараба. Эдиршүүлэй бүлэгтэ «Трудовые резервы» бүлгэмэй команда яаха аргагүй булюу байжа, 25:13 тоотойгоор шүүгээ. Эндэ манай үнинэй бэрхэ боксер, спортын мастер Бато Нимаевай хүбүүн — Жаргал шандааhа шангатай, hайн арга дүрэтэй спортсмен боложо ябаhанаа харуулба. Тэрэ бүхы гурбан уулзалгадаа шүүгээ. hүүлшын үдэр Ж. Нимаев В. Харжировые тоггтоон торгонгүй илаhан байна.

Студентнэрэй бүлгэмэй эрэшүүлэй команда 20:13 тоотойгоор шүүбэшье, нүгөөдүүлээ хүсэбэгүй. Спортын мастерта кандидат О. Пятков («Буревестник») В. Ядреевые хоёр дахин нокдаунда оруулжа, илалта түйлаа. Эндэ hаяхан ВЦСПС-эй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ Олег бронзо медаляар шагнагдаа hэн.

Спортын мастернууд Ю. Мангатаев («Буревестник»)—Э. Тулайе, В. Галданов («Трудовые резервы»)—С.Бабуевые, мастерта кандидадууд А. Цыдыпов («Трудовые резервы») — А. Раднаевые, И. Назаров («Буревестник») В. Бадмаевые шүүгээ. Спортын мастернууд Бадма Батуев («Трудовые резервы») Василий Туманов хоёрой уулзалга ехэл hонирхолтойгоор хүлеэгдээ hэн. Түрүүшын раунд ана-мана тэмсэлдэ үнгэрбэ. Гэбэшье хоёрдохи раундын эхиндэ нүгөөдынгөө hэримжэеэ алдахатайнь сасуу, Бадма Батуев hалгай гараараа шанга сохилто хэжэ, нокаудаар диилэhэн байна.

Иигэжэ «Трудовые резервы» бүлгэмэй суглуулагдамал команда (ахалагша тренерынь спортын мастер Д. Бабудоржиев) илалта туйлажа, түрүүшынхеэ республикын кубогта хүртэбэ. «Буревестник» бүлгэмэй боксернууд (ахалагша тренернүүдынь уласхоорондын классай спортын мастер В. А. Стрельников, спортын мастер П. А. Федотов) — хоёрдохи, «Урожай» бүлгэмэй, «Забайкалец» гэжэ спортклубай команданууд удаадахи hууринуудые эзэлээ.

— Энэ мүрысөөн спортын бүлгэмүүдтэ, клубуудта боксын ямараар хүгжөөгдэжэ байhые элирхэйлэн харуулба. Зарим бүлгэмүүдэй тренернүүд эдиршүүлэй дунда бокс хүгжөөлгэдэ анхаралаа hулаар хандуулна гэжэ хэлэлтэй. Тиихэдэ үшөөл олохон эдир хүбүүд хамгаалалтада анхаралаа hулаар хандуулна. Эдэ бүгэдые усадхалгада тренернүүд, мэргэжэлтэд бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхэ ёhотой, — гэжэ ШВСМ-эй тренер, спортын мастер В. С. Иванов хөөрэнэ.

Эрэшүүлэй дундаhаа Бадма Батуев, эдиршүүл соohoo Вячеслав Настобурский («Буревестник») эрхим бэрхэ боксер гэгдэжэ, тусхай шангаар шагнагдаба.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Бадма Батуев [баруун гарhаа] тулалдажа байна; тренер Павел Федотов зүбшөө үгэнэ.

В. ПЛУТТЫН фото.

САГАН УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республика доторнай сэлмэжэ, бүрхэжэ байха. Хойто районуудта багаханаар саhан орохо, бусад нютагуудта шииг нойтон хүлеэгдэнэгүй. Баруун тээhээ секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр hалхилха, үдэртөө 10—15 градус, тиихэдэ Хойто районуудта 22 градус хүрэтэр хүйтэрхэ. Байгал шадарай нютагуудта 3 — 8 градус хүйтэн байхаар багсаагдана.

Улаан-Үдэдэ сэлмэлгэтэй, бүрхэлгэтэй байха, саhан орохогүй. Баруун тээhээ секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр hалхилха. Үдэртөө 11—13 градус хүйтэн байхаар хүлеэгдэнэ.

СЭНХИР ЭКРАН

Москва. 9.00 — «Время». 9.50 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — Шатараар дэлхэйн чемпионат. 10.20 — «Столкновение» — уран hайханай фильм. 2-дохи сери. 11.25— «Мэдээжэ аад, юрэ бусын юумэн». 12.25 — Шэнэ hонин. (12.30 хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ hонин. 15.35 — Баримтата фильмүүд. 16.25 — Ф. Лист. Оркестрэй хамта фортепиано дээрэ наадагдаха 1-дэхи номерой концерт. 16.45 — Шатарай hургуули. 17.20 — «...16 хүрэтэр ба тэрэнhээ дээшэ...»

Улаан-Үдэ. 18.05 — «Зүүн Сибирь» — киножурнал. 18.15 — «Байгал» — нютагуудай тухай. 18.25 — Уласхоорондын шэнжэлгэ. 18.40 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.00 — Олон түмэн амжалтадай ленинскэ университет. 19.30 — Телефильм. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 20.00— «Саяан». Мелиораци ба ургаса.

Москва. 20.40 — Залуу гүйсэдхэгшэдэй бүхэсоюзна IV конкурс. 22.00 — «Время». 22.35 — Дэлхэйн hониной дээжэhээ. 23.15 — «Джазай хүгжэм». 24.00 — Шатараар дэлхэйн чемпионат. 00.15 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Телефильм. 9.35, 10.45 — Байгаали шэнжэлхэ. 9.55— Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 10.15, 14.00 — Ниман хэлэн. 11.05 — «Эрдэм ухаан ба ажабайдал». 11.35, 12.40 — А. Н. Некрасовай шүлэгүүд. 12.05— «Гэр бүлэ ба hургуули». 13.10 — Түүхэ. 4-дэхи класс. 13.40— Байгаали шэнжэлэлгэ. 4-дэхи класс. 14.30 — «Звезда пленительного счастья» — уран hайханай фильм. 2-дохи сери. 15.45 — М. Зощенкын зохёолнуудай хуудаhануудаар. 16.35 — Шэнэ hонин. 18.05 — «Поэзи». Николай Старшинов. 18.40 — Финляндиhaa хүгжэмтэ дамжуулга.

Улаан-Үдэ. 19.00—«Эрдэм ухаан —үйлэдбэридэ». 19.30— Мультфильмнууд.

Москва. 20.00—Финляндиин национальна найндэртэ — Бэеэ дайнай байдалай сонсохоргодhон үдэртэ. Кинопрограмма.

Улаан-Үдэ. 20.40— Сонсоонууд. 20.50— «Бидэ hургуулида бэлдэнэбди». — киноочерк.

Москва. 21.00—«Амгалан нокрсоготы багашуулэ». 21.20 — Ю. А. Жуковай хөөрөөн. 21.50— Киноочерк. 22.00 — «Время». 22.35 — «Операция «Трест»— 4 серитэй уран hайханай фильм. 3-дахи сери.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000 УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-98, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-60-91, переводов — 2-54-33, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95, объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-02565. Заказ № 280. Индекс 04849.